

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف پنجم

دروس اجتماعی برای صنف پنجم

۱۳۹۹ هـ.ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف پنجم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: دروس اجتماعی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش اجتماعیات نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: پنجم

زبان متن: دری

انکشاف‌دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفیﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهۀ سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعۀ نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت‌پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه‌یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش‌آموزان خوب و دوست‌داشتنی به مثابۀ ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه‌چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه‌یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عنوان‌ها

فصل اول
جامعه

اهداف فصل

- مفهوم جامعه را بدانند.
- انسان را منحیث موجود اجتماعی بشناسند.
- اهمیت روابط اجتماعی را در پیشرفت جامعه تشریح کرده بتوانند.
- میل و رغبت شاگردان به صلح، آشتی و انسان‌دوستی بیشتر شود.
- حق خود و دیگران را بشناسند و به آن احترام بگزارند.

درس اول

جامعه چیست؟

پرسش: به نظر شما، جامعه چیست؟

جامعه به گروهی از افراد گفته می‌شود، که مدت‌زمان زیادی باهم زنده‌گی کرده، سرزمینی را در اختیار داشته باشند و دارای اهدف مشترک باشند؛ طور مثال: مردمی که در یک ده زنده‌گی می‌کنند افراد یک جامعهٔ دهاتی استند. هدف مشترک مردم دهاتی این است، که از طریق زراعت و مالداری، زنده‌گی خود را تأمین کنند. زنده‌گی دهاتی به خاطر کم‌بودن افراد آن نشان‌دهندهٔ

یک جامعهٔ کوچک است.

شاگردان و معلمان یک مکتب نیز افراد یک جامعهٔ کوچک می‌باشند، هدف مشترک این گروه آموختن علم، دانش و ... است.

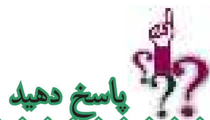
افرادی که در یک کشور زنده‌گی می‌نمایند افراد یک جامعهٔ بزرگ محسوب می‌شوند. که به آن ملت می‌گویند.

مسلمانانی که در کشورهای مختلف جهان زنده‌گی‌می‌کنند، افراد جامعهٔ بزرگتری اند که امت اسلامی نام دارد.

فعالیت

در گروه‌ها، راجع به تفاوت جامعه‌های کوچک و بزرگ بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- جامعه چیست؟

۲- هدف مشترک یک جامعهٔ کوچک؛ مانند مکتب چیست؟

۳- افراد جامعهٔ دهاتی از کدام طریق زنده‌گی خود را تأمین می‌کنند؟

کار خانه‌گی

راجع به جامعه، چند سطر در کتابچه‌های تان بنویسید.

انسان و جامعه

پرسش

به نظر شما، انسان و جامعه با هم چه ارتباط دارند؟

جامعه از جمع شدن انسان‌ها و عمل‌های متقابل آنان به وجود آمده است، که با هم یکجا زنده‌گی می‌کنند و در رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر همکاری دارند. یکی از خصوصیات انسان، داشتن روابط اجتماعی با همدیگر است. انسان به تنهایی قادر به رفع نیازهای خود نیست؛ بنابراین ضرورت به زنده‌گی اجتماعی دارد تا نیازهای خود را در جامعه رفع کند.

هر عضو جامعه می‌تواند، شما را در وقت مشکلات و نیازهای جسمی، عاطفی و مالی کمک و حمایت کند.

تلاش افراد برای برقراری روابط با یکدیگر همیشه وجود دارد، این روابط آن‌ها را، قوانین و مقررات نظم می‌بخشد.

ما باید به حیث عضو خوب و منظم جامعهٔ خود در تصمیم‌گیری‌های جمعی، به خاطر رسیدن به هدف مشترک همکاری کنیم و دست به دست هم داده، به خاطر ساختن یک جامعهٔ بهتر کوشش کنیم.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شده، راجع به رابطهٔ انسان و جامعه بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- آیا انسان می‌تواند به تنهایی تمام نیازمندی‌های خود را برآورده سازد؟

۲- جامعه به شما، چه کمک‌ها کرده می‌تواند؟

۳- به خاطر ساختن یک جامعهٔ بهتر، چه باید کرد؟

کار خانه‌گی

راجع به ارتباط انسان و جامعه درکتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

روابط اجتماعی

پرسش

به نظر شما، انسان‌ها می‌توانند بدون روابط با همدیگر، در جامعه زنده‌گی کنند؟

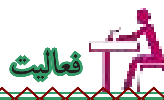
انسان‌ها می‌توانند با هم ارتباط برقرار کنند و مقصد خود را به یکدیگر بفهمانند.

طفل نوزاد با گریه به والدین خود می‌فهماند که گرسنه است و همین که سیر شد، رضایت خود را با لبخند نشان می‌دهد. توانایی طفل برای برقراری ارتباط با دیگران و فهماندن خواسته‌هایش بسیار کم است؛ ولی هرچه بزرگتر می‌شود کلمات و نشانه‌هایی را یاد می‌گیرد که می‌تواند توسط آن با دیگران بیشتر ارتباط برقرار کند. هیچ کس به تنهایی نمی‌تواند همه نیازهای خود را برآورده سازد؛ چرا که به کمک و همکاری یکدیگر احتیاج دارند. در صورت داشتن روابط و همکاری با همدیگر می‌توانند نیازهای خود را به بسیار آسانی برآورده سازند.

امروز با پیشرفت تکنالوژی، روابط بین مردم از طریق وسایل ارتباط جمعی؛ مانند: موبایل، کمپیوتر، انترنت و غیره بسیار سهل و آسان شده است.

زبان مهمترین وسیلهٔ ارتباطی در جامعهٔ بشری است. انسان به وسیلهٔ زبان می‌تواند مشکل‌ترین مفهوم‌ها و احساسات را به دیگران انتقال دهد. اگر انسان نمی‌توانست منظور خود را به دیگران بفهماند، دانش بشری هیچ وقت پیشرفت نمی‌کرد.

ما، در حالی که عضو خانوادهٔ خود استیم، با جامعه، قریه، ناحیه، شهر و کشور خود نیز ارتباط داریم؛ بنابراین به هر اندازه‌یی که ارتباط ما با دیگران بیشتر باشد به همان اندازه نیازهای خود و جامعهٔ خود را خوبتر برآورده کرده می‌توانیم.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت روابط اجتماعی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- روابط با دیگران، چه فایده دارد؟

۲- آیا انسان به تنهایی می‌تواند نیازهای خود را برآوده سازد؟

۳- زبان برای برقراری ارتباط در جامعه چه نقشی دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به نقش زبان، در پیشرفت روابط اجتماعی، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

درس چهارم

نیاز جامعه به صلح

پرسش

چه فکر می‌کنید، چرا به صلح ضرورت داریم؟

صلح، آشتی، آرامش و زنده‌گی دور از جنگ را گویند. سال‌های زیادی می‌شود که جنگ و ناآرامی ضررها و خَسارات زیاد مالی و جانی به کشور و مردم ما وارد ساخته است، از این رو ما بیشتر از همه چیز به صلح نیاز داریم. صلح را ضرورت حیاتی دانسته، برای رسیدن به آن تلاش می‌کنیم.

صلح و آرامش جامعه را به سوی پیشرفت و ترقی سوق می‌دهد.

با برقراری صلح و امن در جامعه روابط بین افراد بهتر شده و زمینهٔ تعلیم و

تربیه برای اطفال و نوجوانان مساعد می‌شود. از رفتارهای غیر قانونی جلوگیری صورت می‌گیرد و جوانان می‌توانند با خیال و خاطر راحت و آرام به تحصیلات خویش ادامه دهند. بنابراین، وجیبهٔ اسلامی و انسانی هر فرد کشور است، تا در برقراری صلح تلاش کنند.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به فواید صلح بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- چرا مردم ما، به صلح ضرورت دارند؟

۲- در کدام شرایط می‌توانیم خوبتر تعلیم و تحصیل کنیم؟

۳- برای پیشرفت جامعه به چه ضرورت است؟

کار خانه‌گی

راجع به خوبی‌های صلح، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

حقوق انسان

پرسش

به نظر شما، انسان دارای کدام حقوق است؟

مطابق هدایات قرآن شریف و اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر، حقوق انسان عبارت اند از:

• حق حیات: حق زنده‌گی و حیات، داد خداوندی است. باید همه انسان‌ها در حفاظت و حمایت حق زنده‌گی برای خود و دیگران، تلاش کنند؛ زیرا این وظیفهٔ انسانی همهٔ ما است. همان طوری که زنده‌گی خود را دوست داریم، باید زنده‌گی دیگران را نیز دوست داشته باشیم و به حیات و زنده‌گی دیگران ضرر نرسانیم.

حق تعلیم: هر انسان حق دارد، بیاموزد و در مکاتب و پوهنتون‌ها به تحصیلات خود ادامه دهد.

حق مالکیت: هر انسان حق دارد خانه، زمین، موتر و غیره داشته باشد. ما مسلمان‌ها باید ملکیت دیگران را محترم بشماریم و نباید به مال دیگران تجاوز کنیم.

حق اقامت و گشت و گذار: هر انسان می‌تواند، در کشور خود مسکن گزیند و آزادانه گشت و گذار کند. شما می‌توانید در افغانستان به هر جایی که خواسته باشید بروید و در هرجایی که خواسته باشید، زنده‌گی کنید و به هر گوشه‌یی از جهان مسافرت نمایید.

• آزادی انتخاب شغل و حرفه: هر کس حق دارد، مطابق استعداد و میل خود شغل و کاری را انتخاب کند.

حق داشتن محیط سالم زنده‌گی: هر کس حق دارد که در محیط پاک و سرسبز زنده‌گی کند. حکومت باید در این مورد با مردم همکاری کند.
مساوات: تمام انسان‌ها از نگاه حقوق با هم برابر و مساوی اند. هیچ کس حق ندارد که به خاطر زبان، مذهب، منطقه و غیره یکی را بر دیگری بهتر بشمارد. ما مسلمانان نه تنها با هم برادریم؛ بلکه با هم برابر نیز استیم.
حق آزادی: آزادی و مصونیت شخصی، حق هر انسان است که باید به آن احترام کنیم. آنچه را که به خود می‌پسندیم به دیگران نیز بپسندیم و حق نداریم به آزادی دیگران ضرر برسانیم.
آزادی بیان: هر انسان حق دارد آنچه را که می‌خواهد به زبان آورد؛ مگر این که خلاف اساسات دین اسلام باشد و یا به زیان دیگران باشد و حقوق دیگران را پایمال کند؛ به طور مثال: حق نداریم به دیگران ناسزا و فحش بگوییم.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به حقوق همدیگر بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- حق حیات را بیان کنید.
۲- حقوق انسان را نام بگیرید.
۳- حق تعلیم چیست؟ بیان دارید.

کار خانه‌گی

چند سطر مقاله راجع به حق مالکیت در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

فصل دوم
خدمات اجتماعی

اهداف فصل

- مفهوم خدمات اجتماعی را توضیح دهند.
- با جریان تعلیم و تربیت درکشور آشنا شوند.
- اهمیت آب‌رسانی و ارزش آب پاک آشامیدنی را تشریح کند.
- اهمیت و مفهوم صحت عامه را بیان کنند.
- راجع به اهمیت برق، مخابرات، پُست، انترنت و رسانه‌های جمعی توضیحات داده بتوانند.
- روحیهٔ همکاری با شاروالی، پولیس و پولیس ترافیک را حاصل کنند.

درس ششم

خدمات اجتماعی چیست؟

پرسش

به نظر شما، چرا جامعه به خدمات اجتماعی نیاز دارد؟

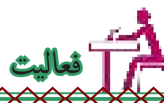
در زمان‌های گذشته بیشتر نیازهای انسان درخانواده و قریه رفع می‌شد، ولی به تدریج و با تغییر شیوهٔ زنده‌گی، رفع همهٔ نیازها از توانایی خانواده خارج شد و وظیفهٔ برآورده کردن این نیازها به ادارات خاصی که کارشان عرضهٔ خدمات اجتماعی به مردم است واگذار شد.

امروز این ادارات می‌کوشند، تا بخشی از نیازهای فردی و اجتماعی مردم را مرفوع سازند؛ به طور مثال: مردم به خاطر نیازهای تعلیمی به مکتب،

به خاطر پاکی و سرسبزی محیط زیست به شاروالی، برای نظم در عبور و مرور وسایط نقلیه به پولیس ترافیک، برای برقراری ارتباط با دیگران به مخابرات، برای خدمات پولی به بانک و برای تداوی به مراکز صحی و شفاخانه ضرورت دارند.

در تشکیل دولت، وزارت‌خانه‌ها و اداراتی وجود دارند، که وظیفهٔ آن‌ها عرضهٔ خدمات به مردم در یک بخش خاص می‌باشد؛ مانند: وزارت‌های معارف، صحت عامه، مخابرات، زراعت، اقتصاد وغیره.

هرقدر وزارت‌خانه‌ها در خدمت به مردم موفق باشند به همان اندازه کشور ترقی و پیشرفت می‌کند، در نتیجه ما جامعهٔ مرفه، نیرومند و امن خواهیم داشت.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به خدمات اجتماعی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- مردم در ابتدا نیازهای خود را چگونه مرفوع می‌کردند؟

۲-اداره‌های خدمات اجتماعی، چطور به وجود آمدند؟

۳- چند نهاد خدمات اجتماعی را نام ببرید.

کار خانه‌گی

راجع به ضرورت جامعه به خدمات اجتماعی، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

تعلیم و تربیت

پرسش

به نظر شما، تعلیم و تربیت چه فایده دارد؟

تعلیم و تربیت سالم یکی از نیازهای اساسی جامعه است که انسان‌ها برای ادامهٔ زنده‌گی بهتر به آن نیاز دارند. برای برآورده شدن این‌نیازها، نهادهای مانند: کودکستان‌ها، مکتب، پوهنتون و دیگر مراکز آموزشی ایجاد شده است.

در رأس این نهادها وزارت‌های معارف و تحصیلات‌عالی قرار دارند. مکتب‌ها، مدرسه‌ها و دارالمعلمین‌ها مربوط وزارت معارف و پوهنتون‌ها

مربوط وزارت تحصیلات عالی است. تعلیم و تربیت اساس رشد و توسعۀ هر کشور را تشکیل می‌دهد.

فعالیت

درگروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به تعلیم و تربیت بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- نهادهای تحصیلات عالی و تعلیم و تربیت کدام‌ها اند؟

۲- مکتب‌ها، مدرسه‌ها و دارالمعلمین‌ها مربوط کدام وزارت می‌شود؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت تعلیم و تربیت در کتابچه‌های خود، چند سطر بنویسید.

صحت عامه

پرسش

به نظر شما، چه چیزها سبب مریضی می‌شود؟

برای حفظ صحت و سلامتی افراد جامعه، در تشکیلات دولت ما، یک وزارت به نام وزارت صحت عامه موجود است. این وزارت مسؤولیت صحت و تداوی مردم کشور را به عهده دارد. وظایف وزارت صحت عامه به دو بخش اساسی تقسیم می‌شود: بخش وقایه (جلوگیری) از امراض و بخش تداوی امراض. برای جلوگیری و وقایه امـراض، وزارت صحت عامه واکسین‌های امراضی از قبیل: پولیو، چیچک، سرخکان، تیتانوس و... را طبیق می‌کند تا مردم در مقابل امراض وقایه شوند؛ زیرا وقایه نسبت به تداوی آسان و ارزان است. ساختن شفاخانه‌ها، کلینیک‌ها در تمام شهرها، ولایت‌ها و ولسوالی‌های

کشور هم یکی از وظایف وزارت صحت عامه است. امروز در کنار شفاخانه‌های دولتی، ده‌ها شفاخانه و کلینیک شخصی وجود دارد که خدمات صحی را به مردم عرضه می‌کنند. وظیفه تمام مردم وطن است تا در حفظ، نگهداشت و پاکی محیط زیست خود توجه نمایند؛ زیرا در محیط ناپاک حشراتی مانند: مگس‌ها و پشه‌ها و مکروب‌ها نشو و نمو می‌کنند و سبب پیدا شدن و انتقال امراض گوناگون می‌شوند، به این منظور باید همهٔ ما لباس، خانهٔ، مکتب و محیط زیست خویش را پاک نگهداریم و کثافات را در جاهای معین آن جمع کنیم، تا به امراض مختلف مبتلا نشویم.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به وظایف وزارت صحت عامه بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- چطور می‌توانیم در مقابل امراض، خود را وقایه کنیم؟

۲- چرا اطفال را واکسین می‌کنیم؟

۳- ما درحفظ پاکی و نظافت خانه، کوچه و شهر خود، چه مسؤولیت داریم؟

کار خانه‌گی

چطور می‌توانید حفظ‌الصحه را مراعات کنید؟ در این مورد مطلبی بنویسید و فردا در صنف ارائه کنید.

آب‌رسانی

پرسش

به نظرشما، آب چرا تصفیه می‌شود؟

آب‌رسانی شبکه یا دستگاهی است که آب چشمه‌ها، دریاها و زیرزمینی‌ها را توسط ماشین‌های مخصوص در محلی ذخیره نموده و بعد از تصفیه و صحی نمودن آن را توسط پیپ و نل‌ها به مردم منطقه توزیع می کند.

همهٔ آب مصرفی ما، از باران یا برف تأمین می‌شود. یک مقدار آن در زیر زمین ذخیره شده و متباقی آن در بحرها می‌ریزد. در مناطقی که سیستم آب‌رسانی موجود نیست، مـردم از آب چاه، نهر یا دریا استفاده می کنند.

پیش از آن که آب دریا و چاه با پیپ‌ها به داخل خانه‌ها جریان پیدا کند باید تصفیه شود. این کار در تصفیه‌خانهٔ آب صورت می گیرد.

آب بعد از تصفیه توسط پمپ به ذخیره‌ها فرستاده می‌شود. ذخیره‌یی که آب یک ناحیه را تأمین می‌کند، ممکن است روی یک تپه یا جای بلندی باشد، این ارتفاع در آب فشار دایمی وارد کرده و آن را از طریق پیپ به خانه‌ها می‌رساند.

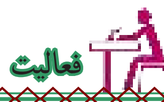
آب مصرف شدهٔ خانه‌ها و کارخانه‌ها برای تصفیه، به تصفیه‌خانه‌های فاضل‌آب

انتقال داده می‌شود؛ سپس آن را توسط پمپ به خارج از شهر و یا به دریا می‌ریزند. حفر غیر معیاری چاه‌های سیپتیک در افغانستان از عوامل روزافزون آلوده شدن آب‌ها و کمبود آب صحی آشامیدنی است.

عدم دسترسی به آب پاک آشامیدنی مشکل بزرگ مردم ما در بسیاری از مناطق کشور می‌باشدکه سبب مبتلا شدن باشنده‌گان آن محل به امراض گوناگون و افزایش مرگ و میر کودکان شده است.

با تهیهٔ آب آشامیدنی و تعمیر کانال‌های فاضل‌آب که از ضروریات مهم مردم محسوب می‌شود از محیط پاک برخوردار شده و از امراض گوناگون جلوگیری می‌شود. ما باید آب را از ملوث شدن حفاظت کرده و آن را بیجا مصرف نکنیم.

واضح است که دسترسی به آب پاک آشامیدنی زمینه را برای یک جامعهٔ سالم و صحتمند مساعد می‌سازد.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و در بارهٔ ضرورت آب آشامیدنی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- آب‌رسانی چیست؟

۲- اگر آب آشامیدنی صحی نباشد چه واقع می‌شود؟

۳- نبود کانال‌های فاضل‌آب چه ضرر دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به فواید آب آشامیدنی صحی، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

برق

پرسش

به نظر شما، برق چه فایده‌ها دارد؟

برق نیز یکی از نعمت‌های بزرگ خداوند(جَلَّ جَلالُه)است. برق از آب، گاز نفت، باد و انرژی هسته‌یی تولید می‌شود. انرژی برقی به وسیلهٔ سیم، یا کیبل به جاهای دیگر منتقل می‌شود. انرژی برقی به وسیلهٔ قوهٔ محرکهٔ برقی حرکت می‌کند که این حرکت را در سِیم هادی، جریان برق می‌گویند.

برق موارد استفادهٔ فراوان دارد. یکی از استفاده‌های آن تبدیل انرژی برقی به انرژی نوری (روشنی) است. امروز برق در زنده‌گی روزانهٔ مردم اهمیت زیاد دارد؛ به طور مثال: در وسایلی؛ مانند: یخچال، کولر، رادیو، تلویزیون، موبایل، تیلفون و غیره از انرژی برقی کارگرفته می‌شود؛ همچنان برق در صنعت، تجارت، اقتصاد، طب و غیره بسیار اهمیت دارد.

انرژی برقی سبب آسانی و سهولت کار برای مردم است. انواع وسایل برقی؛ مانند: جاروب، ماشین لباس‌شویی، منقل و داش نیز کار فامیل‌ها را آسان کرده است. امروز انرژی برقی به اندازه‌یی اهمیت دارد، که زنده‌گی بدون آن بسیار مشکل به نظر می‌رسد؛ اما اگر احتیاط نشود، برق خطرهای هم دارد؛ بنابراین، استفادهٔ درست از انرژی برقی و رعایت نکته‌های محافظتی

ذیل را هرگز فراموش نکنید.

- **در صورت فرسوده شدن لین‌ها، دو لین باهم تماس می‌کنند و باعث شارتی و آتش‌سوزی‌های بزرگ می‌شوند.**
- **هرگاه دست انسان به جاهای لُخت لین برق تماس کند، انسان را برق می‌گیرد. هرگاه شخصی را برق گرفته باشد برای نجات او جریان برق را باید قطع کنیم، در غیر آن تماس با او باعث سرایت برق در وجود ما نیز می‌شود.**
- **از وسایل برقی شارت استفاده نشود.**
- **هرگز به صندوق برق دست نزنید.**
- **به لین‌های برق؛ به خصوص لین‌هایی که قطع شده باشند و یا با آب، زمین نمناک و درخت‌ها در تماس باشد نزدیک نشوید.**
- **هنگام آتش‌سوزی، جریان برق را قطع کنید.**

ما باید از اسراف در مصرف انرژی برقی جلوگیری کنیم، تا خانه‌های دیگر هموطنان ما نیز روشن باشد.

فعالیت

در گروه‌ها تقسیم شوید و راجع به جلوگیری از خطرهای برق بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- برق، چه فایده دارد؟
۲- حرکت برق را در لین برق چه می‌گویند؟
۳- برق به وسیلهٔ چه به جاهای دیگر منتقل می‌شود؟

کار خانه‌گی

از کدام وسایل برقی در خانهٔ استفاده می‌کنید راجع به آن، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

مخابرات

پرسش

به نظر شما، چطور می‌توانیم با دوستان خود در داخل و خارج تماس برقرار کنیم؟

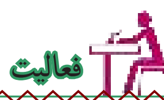
مخابرات وسیلهٔ تماس گرفتن و نزدیک شدن انسان‌ها است. با استفاده از وسایل مخابراتی می‌توانیم در کمترین وقت از رویدادهای جهان اطلاع حاصل نماییم.

در زمان‌های قدیم که تیلفون، مخابره و وسایط نقلیه وجود نداشت، مردم از یک شهر به شهر دیگر پیاده می‌رفتند و بردن خط و خبر از یک‌جا به جای دیگر وقت زیاد را در بر می‌گرفت، در کشور ما تلگراف اولین وسیلهٔ مخابراتی بود که مورد استفاده قرار گرفت.

امروز با به وجود آمدن وسایل مدرن مخابراتی؛ مانند: تیلفون، تلگراف، فکس موبایل در ظـرف چـند ثانیه می‌توانیم از حال و احوال دوستان ما در

سراسر دنیا باخبر شویم.

ماشین فکس در انتقال اسناد مهم و ضروری سهولت‌های زیادی را به وجود آورده است. کمپیوتر وسیلهٔ مدرنی است که می‌تواند ضروریات بی‌شمار بشر را رفع و هر نوع معلومات را در حافظهٔ خود نگهدارد، تا در وقت ضرورت از آن استفاده شود.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به وسایل مخابراتی در کشور ما بحث کنید.

۱- انواع وسایل مخابراتی را نام بگیرید و بگویید که مردم امروز از کدام نوع وسایل مخابراتی کار می‌گیرند.

۲- از کمپیوتر به چه منظور استفاده می‌شود؟

۳- از فکس برای چه می‌شود؟

در مورد سهولت‌های وسایل مدرن مخابراتی در کتابچه‌های تان چند سطر بنویسید.

خدمات پُست

پرسش

چه فکر می‌کنید، چگونه می‌توانیم از یک‌جا به جای دیگر نامه بفرستیم؟

پُست مؤسسه‌یی است که از طرف مردم، برای رفع برخی از نیازهای ارتباطی ایجاد شده است. از طریق پُست می‌توانیم نامه، کارت تبریکی، کتاب، روزنامه و سایر اشیا را برای افراد دیگر در داخل و خارج کشور ارسال کنیم.

برای این که نامهٔ ما، به موقع به دست گیرندهٔ آن برسد؛ باید بالای آن تکت پُستی نصب کنیم و آدرس فرستنده و گیرنده را در پشت پاکت بنویسیم؛ بعد به مسؤول پُست تحویل دهیم. نصب تکت پُستی در نامه به این معنا است، که در واقع کرایهٔ انتقال نامه و رسیدن آن را به جای مطلوب می‌پردازیم.

هیچ‌گاه پول را در بین پاکت نامه قرار ندهید و برای فرستادن پول به ادارهٔ پُست مالی یا بانک مراجعه کنید.

اگر مردم به خاطر ارتباط خود با دیگران از پُست استفاده کنند، مشکلات شان به آسانی حل می‌شود.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت خدمات پُست بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- اگر بخواهید به یکی از دوستان خود، که در شهر دیگری زنده‌گی می‌کند نامه ارسال کنید، از چه وسیله‌یی استفاده می‌کنید؟

۲- اگر بخواهید نامه را از طریق پست ارسال کنید، چگونه این کار را انجام می‌دهید؟

۳- تکت پُستی چیست؟

کار خانه‌گی

راجع به خدمات پُست، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

رسانه‌های جمعی

پرسش

به نظر شما، رسانه‌های جمعی چه اهمیت دارند؟

به وسایلی که کارشان رساندن اطلاعات و معلومات به مردم است رسانه گفته می‌شود.

رسانه‌های جمعی در روشن ساختن افکار عامه از اهمیت خاصی برخوردار اند.

این وسایل انواع زیاد دارند؛ مانند: روزنامه، مجله، تلویزیون، رادیو، کمپیوتر، انترنت و غیره، رسانه‌های جمعی ما را از همه واقعات آگاه می‌سازند؛ به طور مثال: وضعیت آب و هوا را اعلام می‌کنند، از پیشرفت‌های علمی و تکنالوژی جهان ما را باخبر می‌سازند و جدیدترین خبرها و رویدادهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ورزشی را به مردم انتقال می‌دهند. رسانه‌ها وظیفه دارند علاوه بر خبر رسانی، پروگرام‌های آموزشی، علمی، تفریحی، سرگرمی و اطلاعات در بارۀ

حوادث طبیعی و غیر طبیعی را نیز تهیه کنند که به این اساس رسانه‌ها وسایل آموزشی عمومی نیز می‌باشند.

همیشه باید کوشش کنیم تا از رسانه‌ها استفادهٔ معقول نماییم و از مطالب، تصاویر و فلم‌هایی که دور از اخلاق اجتماعی، کلتور و فرهنگ اسلامی و افغانی ما است، اجتناب ورزیم.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به استفادهٔ معقول از رسانه‌ها بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- وسایل اطلاعات جمعی را نام بگیرید.

۲- رسانه‌ها از کدام رویدادها ما را خبر می‌سازند؟

۳- از رسانه‌ها باید، چگونه استفاده کنیم؟

کار خانه‌گی

در بارۂ اهمیت رسانه‌ها، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

انترنت

پرسش

به نظر شما، از انترنت، چه استفاده کرده می‌توانیم؟

انترنت یک وسیلهٔ ارتباطی است، که کمپیوترهای دنیا را با هم وصل می‌کند. با کمک انترنت هر کسی در هر گوشه‌یی از جهان می‌تواند، با کمپیوترهای دیگر وصل شده و از معلومات موجود آن‌ها استفاده کند.

امروز استفاده از انترنت گسترش یافته است. از طریق انترنت می‌توانیم از معلومات علمی، فنی، اقتصادی تجارتی، فرهنگی، اجتماعی و آخرین اخبار و اطلاعات آگاه شویم؛ همچنان آخرین شمارهٔ مجله و یا روزنامهٔ مورد علاقهٔ خود را بخوانیم.

از طریق ایمیل می‌توانیم به هر کسی که خواسته باشیم نامه بفرستیم و از او نامه دریافت کنیم. در انترنت کتابخانه‌های بی‌شماری موجود است که با استفاده از آن‌ها می‌توانیم کتاب‌های دلخواه خود را دریافت کنیم.

انترنت وسیلهٔ مهم برای تبادل معلومات و استفادهٔ علمی است. به کارگیری مثبت از انترنت در پیشرفت و ترقی کشورها، رشد استعدادهای اطفال و جوانان مفید و مؤثر می‌باشد.

درگروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به فواید انترنت بحث کنید.

١- انترنت چیست؟

٢- از انترنت، کدام اطلاعات را به دست می‌آوریم؟

٣- انترنت کدام سهولت‌ها را به وجود آورده است؟

راجع به سهولت‌هایی که انترنت در بخش اطلاعات و معلومات به وجود آورده است در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

ترانسپورت

پرسش

به نظر شما، اموال توسط کدام وسایط از یک جا به جای دیگر انتقال داده می‌شوند؟

ترانسپورت یا حمل و نقل عبارت از انتقال اموال و مسافرین از یک محل به محل دیگر می‌باشد، که توسط انواع موتر، طیاره، ریل، کِشتی و پایپ لاین (Pipeline)صورت می گیرد.

خدمات ترانسپورتی افغانستان، در حال حاضر شامل ترانسپورت زمینی و هوایی است.

ترانسپورت زمینی در بخش انتقال مسافرین و اموال خدمت می‌کند و شامل موترهای شخصی و تکسی، موترهای سرویس و لاری و ترانسپورت بین شهر و محلات کشور می‌باشد.

ریل: در بخش ترانسپورت زمینی سریع‌ترین و ارزان‌ترین وسیلهٔ انتقال مسافران و اموال است. در کشورهای جهان ریل‌ها در تونل‌های زیرزمینی که به نام میترو یاد می‌شوند هم فعالیت می کنند.

در بخش ترانسپورت هوایی کشور، چهار کمپنی (آریانا افغان هوایی شرکت، کام ایر، صافی و پامیر) مصروف فعالیت در انتقال مسافران، اموال و پُست استند.

ترانسپورت هوایی: سریع‌ترین، راحت‌ترین و پرمصرف‌ترین وسیلۀ ترانسپورتی است که بیشتر برای انتقال مسافران، میوه‌ها، و اموالی که وزن کمتر و ارزش بیشتر داشته باشند استفاده می‌شود. در کشور ما، چهار میدان هوایی بین‌المللی که عبارت انداز: میدان هوایی حامد کرزی در کابل، میدان هوایی کندهار، هرات و مزار شریف و چندین میدان هوایی برای پروازهای داخلی وجود دارد.

از این که کشور ما محاط به خشکه است، فعالیت‌های بحری ندارد. فقط در بعضی دریاهای کشور به سطح محلی از کشتی‌های کوچک استفاده می‌شود.

فعالیت

در گروهای کوچک تقسیم شوید و راجع به مفاد ترانسپورت زمینی و هوایی باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- در کشور، چند نوع ترانسپورت وجود دارد؟ نام بگیرید.

۲- از ترانسپورت هوایی بیشتر برای انتقال کدام اموال استفاده می‌شود؟

۳- چرا در کشور ما ترانسپورت بحری وجود ندارد؟

کار خانه‌گی

در بارۀ منفعت ترانسپورت، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

شاروالی

پرسش

چه فکر می‌کنید، ما در پاکی و سرسبزی شهر خویش چه مسؤولیت داریم؟

شاروالی یکی از دوایر مهم دولت است که در مرکز، ولایات و ولسوالی‌ها فعالیت می‌کند.

- **شاروالی‌ها وظایف گوناگون دارند، که مهمترین آن‌ها عبارت اند از:**
- **احداث و قیر نمودن جاده‌ها و ایستگاه‌ها در شهر**
- **احداث پارک‌ها و محلات تفریحی**
- **تنظیم امور مارکیت‌ها و محلات خرید و فروش**
- **نهال‌شانی در تپه‌ها و سرسبزی شهر**
- **تنظیف کوچه‌ها و سرک‌های شهر**
- **اخذ محصول از موترهای باربری، مکان‌ها، دکان‌ها و صفایی منازل شهریان**

همچنان در ولایت و ولسوالی‌ها تمام امور محولهٔ شهری تحت اثر ادارهٔ شاروالی اجرا می‌شود؛ اما در شهرهای بزرگ به نسبت بزرگی منطقه، شاروالی‌ها به ناحیه‌ها تقسیم شده اند، که هر ناحیه کار مربوط ساحهٔ خود را انجام می‌دهد.

اگرچه سرسبزی، پاکی و صفایی شهرها وظیفهٔ شاروالی است؛ ولی مردم نیز باید در سرسبزی شهرها، نظافت و پاکی سرک‌ها، کوچه‌ها و تادیهٔ مالیات و صفایی با شاروالی کمک و همکاری کنند.

وظیفهٔ ما این است تا زباله و مواد اضافی خانه‌های خود را در زباله‌دانی‌هایی که از طرف شاروالی گذاشته شده است بیندازیم.

در وقت تفریح در پارک‌ها، چمنزارها را لگدمال نکنیم و شاخچه‌های گل‌ها و درختان را نشکنیم و از آن‌ها حفاظت نموده، به سرسبزی شهر خود بیفزاییم.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به وظایف شاروالی باهم بحث کنید.

۱- وظایف عمدهٔ شاروالی، کدام‌ها اند؟

۲- زباله‌دانی‌های شهری برای چه منظور است؟

۳- ما باید زباله‌های منزل خود را در کجا بیندازیم؟

در مورد وظایف شاروالی و مسؤولیت مردم در پاکی و سرسبزی شهر، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

پولیس

پرسش

به نظر شما پولیس، کدام وظایف را بر عهده دارد؟

پولیس وظیفه دارد که نظم و امنیت را در سراسر کشور تأمین کند؛ تا مردم در فضای صلح و آرامش و با خاطر آرام به زنده‌گی روزانهٔ خود ادامه دهند.

همان گونه که می‌دانیم، مردم بیشتر از هرچیز دیگر ضرورت به نظم و امن دارند و پولیس موظف است، تا کسانی را که بخواهند قوانین و مقررات را نادیده گرفته، نظم و امن مردم را بر هم بزنند و کارهای خلاف اخلاق اجتماعی؛ چون: دزدی، رشوت، اختلاس، غصب زمین، قاچاق و امثال این‌ها را انجام بدهند، تعقیب، دستگیر و به پنجهٔ قانون بسپارد.

پولیس به خاطر رفاه و آرامش مردم، وظایف زیادی را بر عهده دارد، که

به گونۀ نمونه برخی از آن‌هارا مختصر یاد آور می‌شویم:

۱- حفاظت و نگهبانی جان و مال مردم.

۲- حفاظت و نگهبانی از دوایر دولتی و تأسیسات عامه.

۳- حفاظت و نگهبانی از مؤسسات خارجی و سفارت‌خانه‌ها.

٤- حفاظت و نگهبانی از راه‌های مواصلاتی.

ما باید به خاطر تأمین صلح و امنیت و زنده‌گی بهتر همیشه و در همه جا با پولیس همکاری کنیم و مسؤولیت خویش را در قبال خود، خانواده، ملت و بالاخره کشور خود ادا کنیم؛ و همچنین نمره‌های تیلفون اداره‌های مربوطۀ آن‌ها را با خود داشته باشیم و در موقع وقوع حادثه با آن‌ها زنگ بزنیم.

فعالیت

در گروه‌ها، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

گروه اول: پولیس، چه وظیفه دارد؟

گروه دوم: پولیس، کدام اشخاص را تعقیب و دستگیر می کند؟

پاسخ دهید

۱- پولیس از کدام جرایم جلوگیری می‌نماید؟

۲- وظایف پولیس را بیان دارید.

۳- مردم در مقابل پولیس چه مکلفیت دارند؟

کار خانه‌گی

اگر پولیس باشید، چه کارهایی را انجام می‌دهید؟ درکتابچه‌های خود در مورد چند سطر بنویسید.

پولیس ترافیک

پرسش

چه فکر می‌کنید، پولیس ترافیک چه وظیفه دارد؟

پولیس ترافیک برای خدمت به مردم و ایجاد نظم در جامعه به وجود آمده است.

ادارۀ ترافیک مسؤولیت نظارت رفت و آمد عابرین پیاده و وسایل نقلیه را بر عهده دارد و برای ایجاد نظم در شهر، کارهای مختلفی را انجام می‌دهد.

- **پولیس ترافیک در چهارراهی‌ها چراغ‌های ترافیکی را نصب نموده، تا موترها به نوبت عبور کنند.**
- **راننده‌گانی که از مقررات ترافیکی تخلف می‌ورزند، را جریمه کرده و**

به حوادث ترافیکی رسیده‌گی می‌کند. در مقابل، مردم نیز وظیفه دارند تا با پولیس ترافیک همکاری نمایند، با مقررات ترافیکی آشنا شوند و به آن احترام بگزارند. با چراغ‌ها، علایم و مقررات مربوط به عابرین پیاده توجه داشته باشند و از کمربندهای امنیتی استفاده کنند؛ چون در دهات جمعیت کمتری زنده‌گی می‌کنند وسایط نقلیه مشکلی به وجـود نمی‌آورد. افزایش تعداد وسایط نقلیه در شهر و رفت و آمد آن‌ها برای مردم سبب مشکلات می‌شود.

اگر مقررات ترافیکی مراعات نشوند، خطرها و مشکلات زیادی به بار می‌آید.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به وظایف پولیس ترافیک بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- سه مورد از کارهایی را که پولیس ترافیک انجام می‌دهد، بیان دارید.

۲- ادارۀ پولیس ترافیک به چه منظور ایجاد شده است؟

۳- وظیفۀ ما، در برابر پولیس ترافیک چیست؟

کار خانه‌گی

در بارۀ ضرورت به ادارۀ پولیس ترافیک، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

فصل سوم
زراعت

اهداف فصل
- در بارهٔ زراعت معلومات حاصل نمایند.
- با غله‌ها و بقول آشنا شوند.
- نباتات صنعتی و طبی را بشناسند.
- غله‌ها و بقول را تفکیک کرده بتوانند.
- فایده‌های میوه ها و سبزی‌ها را فهمیده، به مصرف آن‌ها علاقه‌مند شوند.
- به زراعت و راه‌های بلند بردن تولیدات زراعتی تمایل پیدا کنند.

درس نزدهم

زراعت

پرسش

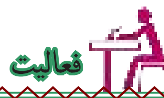
به نظر شما، چطور می‌توانیم تولیدات زراعتی را بهبود بخشیم؟

افغانستان یک کشور زراعتی است. اکثریت مردم آن از قدیم، تا امروز با کِشت و زراعت سر و کار دارند. تقریباً $\frac{۱}{۵}$ حصهٔ کشور را زمین‌های زراعتی تشکیل می‌دهد؛ اما حاصلات زراعتی آن بنابر استفاده کمتر ازکودهای کیمیاوی و ادویهٔ ضد امراض، استفاده از طرز زراعت قدیمی، محدود بودن بندهای آب استفادهٔ کم از تخم‌های اصلاح شدهٔ زراعتی، کمتر است.

با رفع عوامل فوق، احداث نهرها و بندهای آب، تحت زرع در آوردن زمین‌های غیر قابل کِشت(دشته‌ها)، استفاده از ماشین‌آلات زراعتی، استفاده ازتخم‌های

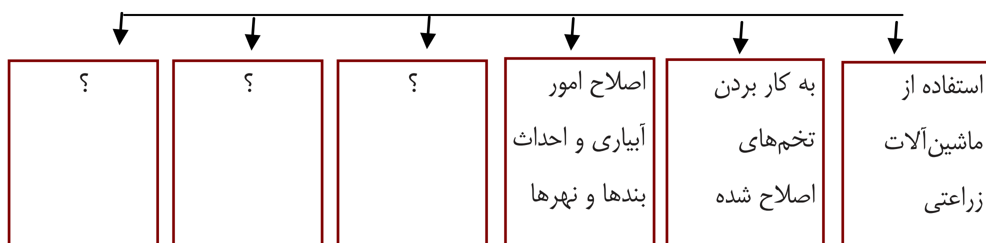
اصلاح شده که به اقلیم کشور ما سازگار باشد، استفاده از کودهای کیمیایی و حیوانی، ایجاد اتحادیه برای دهقان‌ها، مجادله علیه امراض نباتی و حمایت همه‌جانبهٔ دولت از امور زراعتی در کشور، ما صاحب زراعت بهتر خواهیم شد.

فعالیت

درگروه‌های کوچک تقسیم شوید و جاهای خالی چوکات زیر را با دقت در کتابچه‌های تان تکمیل کنید:

چگونه می‌توان امور زراعتی کشور را اصلاح کرد و حاصلات را افزایش داد؟

پاسخ دهید

۱- کدام عوامل باعث بهبود زراعت می‌شود؟

۲- کدام عوامل، باعث کم شدن حاصلات زراعتی در کشور ما شده است؟

۳- احداث بندهای آب در زراعت، چه فایده دارد؟

کار خانه‌گی

در منطقهٔ شما کدام غله‌ها کِشت می‌شود؟ نام آن‌ها را در کتابچه‌های خود بنویسید.

غله‌ها و بقول

پرسش

در منطقهٔ تان، کدام نوع غله‌ها کِشت می‌شود؟

هوای مناسب و متنوع کشور ما برای کِشت هر نوع غله مساعد است که بعضی از آن‌ها را ذکر می‌کنیم:

۱- گندم: گندم غذای اصلی مردم وطن ما را تشکیل می‌دهد و به دو صورت کِشت می‌شود، یکی آبی و دیگری للمی.

الف) گندم آبی: به طور عموم کِشت گندم آبی در دو وقت سال صورت می‌گیرد: گندم تیرماهی و گندم بهاری، گندم توسط دریاها، کاریزها و چشمه‌سارها آبیاری می‌شود. از کاه گندم غرض علوفهٔ حیوان‌ها استفاده می‌شود.

ب) گندم للمی: کِشت گندم للمی بیشتردر موسم بهار، در دامنهٔ کوه‌ها، تپه‌ها و دشت‌ها صورت می‌گیرد.

۲- جواری: جواری در کشور ما بعد از گندم به درجهٔ دوم کِشت و به مصرف می‌رسد؛ همچنان از دانهٔ آن روغن و از برگ و ساقهٔ آن برای خوراک حیوان‌ها استفاده می‌شود.

۳- شالی (برنج): برنج از لحاظ مصرف، بخش مهم خوراک مردم ما را تشکیل می‌دهد و در کشور ما دو نوع می‌باشد، یکی برنج باریک و دیگری لُک.

٤- جو: در افغانستان انواع مختلف جو، به منظور تهیهٔ مواد غذایی انسانی و حیوانی کِشت می‌شود.

٥- بُقُول (نباتات پلی‌دار): بُقُول شامل لوبیا، نخود، ماش، عدس(نسک)، باقلی، مُشنگ، کَلول، شاخل و امثال آن است، که در نقاط مختلف کشور ما کِشت می‌شود بقول دارای مواد پروتینی می‌باشد؛ از همین رو مردم ما برای خوراک استفاده می‌کنند؛ از این میان کَلول و شاخل به طور عموم برای خوراک حیوانات به مصرف می‌رسد.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به استفادهٔ غله‌ها بحث کنید.

۱- انواع غله را نام بگیرید.

۲- انواع بقول را نام بگیرید.

۳- در منطقهٔ شما گندم در کدام فصل کِشت می‌شود؟

نام غله‌ها و بقولی را که در منطقهٔ شما کِشت می‌شود، در کتابچه‌های خود بنویسید.

نباتات صنعتی و طبی

پرسش

به نظر شما، کدام نباتات را نباتات صنعتی می‌گویند؟

در کشور ما بر علاوهٔ غله‌ها، نباتات صنعتی؛ چون: پنبه، لبلبو، نیشکر و غیره کِشت می‌شود که به حیث مواد خام در صنایع به مصرف می‌رسند.

پنبه: پنبه از زمان‌های بسیار قدیم در کشور ما کِشت می‌شود و برای البسه از آن استفاده می‌شود. کِشت پنبه به هوای نسبتاً گرم و آب فراوان ضرورت دارد. در کشور ما پنبه در ولایات کندز، بغلان، تخار و بلخ بیشتر و در ولایت‌های کاپیسا و ننگرهار به پیمانهٔ بسیار کم که مصرف خود منطقه را تکافو کند، کِشت می‌شود.

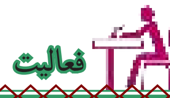
لبلبو: لبلبو نیز از جملهٔ نباتات سابقهٔ افغانستان بوده که مانند پنبه به آب و هوای گرم نیاز دارد. تا زمانی که فابریکهٔ قند بغلان احداث نشده بود، لبلبو در کشور ما به پیمانهٔ بسیار کم زرع می‌شد؛ اما با آغاز کار فابریکهٔ قند بغلان کِشت لبلبوی قندی به منظور تولید بوره، در ولایت کندز و بغلان بیشتر شد.

نیشکر: مرکز اصلی نیشکر هندوستان است. نیشکر دارای قندی است که بوره از آن تولید می‌شود. نیشکر در زمین قوی و در اقلیم گرم و مرطوب که آب کافی داشته باشد حاصل خوب می‌دهد. بزرگترین مناطق تولیدی

آن ولایات ننگرهار، کنر، لغمان و مناطق دیگر کشور که دارای اقلیم گرم و مرطوب است می‌باشد.

نباتات طبی افغانستان: کشور عزیز ما افغانستان که دارای آب و هوای معتدل می‌باشد، بناءً در مناطق مختلف آن انواع نباتات طبی می‌روید که یک مقدار آن در داخل کشور در طبابت عنعنوی به مصرف می‌رسد؛ مانند: جوانی‌بادیان، زرشک، گل بابونه، زوف، اسفرزه و غیره و یک مقدار دیگر آن چون: شیرین بویه، زعفران، زیره و غیره به خارج از کشور صادر می‌شود.

نباتات روغنی؛ مانند: کنجد، شرشم، زغر و غیره نیز در کشور ما کِشت می‌شوند.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و روی مطالب مهم درس باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- پنبه بیشتر در کدام ولایات کشور کِشت می‌شود؟

۲- مناطق کِشت لبلبو و نیشکر را معرفی کنید.

۳- کدام نباتات طبی کشور، به خارج صادر می‌شود؟

کار خانه‌گی

راجع به منفعت نباتات صنعتی، در کتابچه‌های خودچند سطر بنویسید.

میوه‌ها

پرسش

به نظر شما، میوه‌ها چه اهمیت دارند؟

آب و هوای سرزمین ما برای باغداری مساعد است. عدۀ زیاد مردم ما به باغداری مصروف اند. میوه‌ها منبع ویتامین‌ها و منرال‌ها اند و از جملۀ تولیدات مهم زراعتی در کشور به شمار می‌روند؛ میوه‌های مشهور افغانستان عبارت اند از: انگور، سیب، ناک، انار، آلو، آلوبالو، شفتالو، آلوبخارا، گیلاس، توت، شاه‌توت، بادام، پسته، جلغوزه، انجیر، زیتون، زردآلو، شکرپاره، بهی، سنجد، عناب، خربوزه، تربوز، نارنج، لیمو، مالته، سنتره، کینو و غیره.

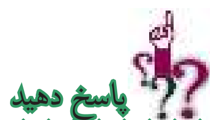
سالانه مقدار زیاد میوه‌های افغانی که از نظر جنس، تنوع و لذت در جهان بی‌نظیر است، به طور تازه و خشک به خارج صادر می‌شود.

غرس نهال‌ها، مراقبت خوب از درختان و باغ‌های میوه سبب رشد

تولیدات باغداری شده، محیط زیست سرسبز و هوای پاک و گوارا را به وجود می‌آورد.

در گروه‌های دونفری، راجع به انواع میوه‌هایی که در کشور ما پیدا می‌شود، بحث کنید.

۱- کدام میوه‌ها به خارج از کشور صادر می‌شوند؟

۲- میوه‌ها منبع چه چیزها استند؟

۳- مراقبت خوب باغ‌های میوه، چه فایده دارد؟

نام انواع درختان میوه‌داری را که در منطقهٔ شما موجود است، در کتابچه‌های خود بنویسید.

سبزی ها

پرسش

در منطقهٔ شما، کدام نوع سبزی‌ها کِشت می‌شوند؟

آب و هوای افغانستان برای کِشت سبزی‌ها مساعد است. سبزی‌ها (ترکاری‌ها) مانند میوه‌ها منبع ویتامین‌ها و منرال‌ها اند. ترکاری‌ها شامل: کچالو، بادنجان «سیاه و رومی» زردک، شلغم، مُلی، پیاز، سیر، لبلبو، کدو، بادرنگ، ترایی، کرم، گلپی، بامیه، کاهو، مرچ، ... می‌باشند که در افغانستان کِشت می‌شوند و مردم ما در غذای روزمرهٔ خود از آن‌ها استفاده می‌کنند. قابل یادآوری است که کِشت شبدر و رشقه هم در کشور ما مروج است. به طور عموم از شبدر و رشقه برای خوراک حیوانی به صورت تازه و خشک (بیده) استفاده می‌شود. شبدر و رشقه نایتروجن هوا را می‌گیرد و توسط

ریشهٔ خود به خاک می‌دهد که به این ترتیب زمین را تقویه و برای کِشت سال آینده مساعد می‌سازد.

ما و شما باید روزانه از سبزی‌ها به صورت خام یا پخته استفاده کنیم؛ زیرا سبزی‌ها منبع ویتامین‌ها و منرال‌ها می‌باشند و برای صحت و سلامتی وجود ما بسیار مفید اند.

فعالیت

راجع به اهمیت اقتصادی و حیاتی سبزی‌ها بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- سبزی‌ها منبع چه چیزها اند؟

۲- انواع سبزی (ترکاری) را نام بگیرید.

۳- کدام سبزی‌ها به صورت پخته خورده می‌شوند؟

۴- کِشت شبدر و رشقه به زمین‌های زراعتی، چه فایده دارد؟

کار خانه‌گی

فهرست انواع‌سبزی‌هایی را که در منطقهٔ شما می‌رویند، ترتیب و در کتابچه‌های خود بنویسید.

اهداف فصل

- در بارۀ مالداری معلومات حاصل نمایند.
- مفهوم و اهمیت مالداری را بدانند.
- هدف از نگهداری و پرورش گوسفند و گاو را بدانند.
- موارد استفاده از اسپ و شتر را تشریح کرده بتوانند.
- به رشد و توسعۀ فارم‌های مرغداری و ماهی علاقه‌مند شوند.

درس بیست و چهارم

مالداری

پرسش

به نظر شما، در افغانستان چند نوع حیوان اهلی پرورش می‌شود؟

در کشور ما افغانستان، حیوان‌های گوناگون اهلی و وحشی زنده‌گی می‌کنند. حیوان‌های اهلی عبارت اند از: گوسفند، گاو، شتر، اسپ، بز، قاطر، خر و ... حیوان‌های وحشی؛ مثل: شیر، پلنگ، کفتار، گرگ، غژگاو، آهو، روباه، خرگوش، شادی، شغال، جیره و غیره می‌باشند.

در کشور ما پرنده‌گان خانه‌گی؛ مانند: مرغ، مرغابی، فیل‌مرغ، کبوتر، و غیره موجود است؛ همچنان پرنده‌گان صحرایی نظیرکبک، مرغ دشتی،

گنجشک، بودنه، سی سی، قو، بلبل، لَگ لَگ، زاغ، باز، باشه، عقاب و امثال آن وجود دارد.

از حیوان‌های اهلی در امور زراعتی، حمل و نقل اموال و بلند بردن سطح اقتصاد خانواده استفاده می‌شود؛ همچنین به منظور استفاده از گوشت و لبنیات آن‌ها؛ مانند: شیر، ماست، مسکه، روغن، پنیر و امثال آن تربیه و نگهداری می‌شوند.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت حیوان‌های اهلی و وحشی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- در منطقهٔ شما، کدام نوع حیوان‌های اهلی تربیه می‌شوند؟ نام بگیرید.

۲- در منطقه‌یی که شما زنده‌گی می‌کنید، کدام نوع حیوانات وحشی در کوه‌ها و دشت‌ها زنده‌گی می‌کنند؟

۳- پرنده‌گان وحشی و خانه‌گی از هم چه فرق دارند؟

کار خانه‌گی

نام انواع حیوان‌های اهلی و وحشی‌یی را که در منطقهٔ شما وجود دارند، در کتابچه‌های تان بنویسید.

گوسفند

پرسش

در منطقهٔ شما چند نوع گوسفند و بز وجود دارد؟

آب و هوا و شکل اراضی افغانستان برای تربیه و پرورش گوسفند بسیار مساعد است، از این رو مردم افغانستان بر علاوهٔ زراعت به مالداری نیز اشتغال دارند؛ کوچی‌های کشور ما، به مالداری مصروف اند. در زمستان به مناطق گرم و در بهار و تابستان به چراگاه‌های مناطق سرد می‌روند. در کشور ما انواع مختلف گوسفندان محلی؛ از قبیل: گوسفند قره قل، هزاره‌گی، بلوچی، ترکی(قطغنی)، هراتی، بادغیسی، غلجایی(کندهاری) و امثال آن تربیه می‌شود.

تربیه و نگهداری گوسفند در افغانستان از لحاظ اقتصادی و تجارتی اهمیت زیاد دارد.

- **از گوشت، شیر، قیماق، ماست، مسکه و پنیر که منبع مهم پروتین و ویتامین‌ها**

است، استفادهٔ زیاد می‌شود.

- **از پشم آن‌ها قالین، گلیم، نمد، جاکت، کمپل، دستکش، جراب و تکه‌های پشمی بافته می‌شود و مقداری از آن‌ها به خارج کشور صادر می‌شود.**
- **پوست قره قل از جملهٔ اقلام مهم صادراتی کشور ما است.**
- **پشم، پوست و رودهٔ آن‌ها نیز به خارج صادر می‌شود.**

در مناطق کوهستانی کشور بز نیز تربیه می‌شود که از گوشت، موی، شیر، ماست آن‌ها استفاده می‌شود. در تربیهٔ گوسفندان؛ باید همیشه از مشوره‌های اشخاص با تجربه و وترنرها استفاده گردد.

در کشورهای دیگر گوسفندان در فارم‌ها پرورش و نگهداری می‌شوند، که باید این شیوه در کشور ما نیز مروج شود.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت اقتصادی بز و گوسفند بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- لبنیاتی را که منبع پروتین و ویتامین است، نام بگیرید.

۲- اهمیت اقتصادی بز و گوسفند را بیان دارید.

۳- در صورتی که گوسفندها مریض شوند، به کجا مراجعه شود؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت غذایی گوسفند و بز در کتابچه‌های تان چند سطر بنویسید.

گاو

پرسش

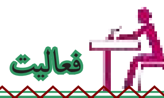
به نظر شما، تربیهٔ گاو در اقتصاد خانواده‌ها، چه اهمیت دارد؟

گاو از جمله حیوان‌های اهلی است که مردم آن را در خانه‌ها و فارم‌ها نگهداری کرده، پرورش می‌دهند. از گاو برای قلبه کردن زمین و حمل و نقل اموال و همچنان از گوشت، شیر و ماست آن برای تغذیه استفاده می‌کنند. گاو انواع مختلف دارد؛ مانند: گاو کوهان‌دار که در مناطق جنوب شرق و جنوب غرب کشور تربیه می‌شود، گاومیش در قسمت‌های شرقی و جنوبی و غژگاو در مناطق شمال شرق (پامیر بدخشان) وجود دارد.

گاوها در اقتصاد خانواده اهمیت زیاد دارند؛ از این رو لازم است، در وقت معین به آن‌ها علف یا کاه و آب داده شود و هم جای بود و باش آن‌ها

همه‌روزه پاک شده، نمناک نباشد. در صورت مریضی باید به کلینیک حیوانی برده شوند؛ همچنان از گاوهای اصلاح شده، در فارم‌های مالداری نگهداری صورت گرفته و پرورش یابند.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت اقتصادی گاو بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱-گاوها به چه منظور نگهداری می‌شوند؟

۲- گاوهای کوهان‌دار در کدام حصص کشور ما نگهداری می‌گردند؟

۳- غژگاو در کدام نقاط کشور ما وجود دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت اقتصادی گاو در کتابچه‌های تان، چند سطر بنویسید.

اسپ

پرسش

در منطقهٔ شما اسپ به چه منظور تربیه می‌شود؟

آریایی‌ها اولین کسانی بودند که اسپ را اهلی ساختند.

به طور عموم سه جنس اسپ در کشور ما وجود دارد:

۱- اسپ قطغنی: این نوع بیشتر در ولایات بغلان، تخار، کندز، فاریاب، سرپل، جوزجان و بلخ تربیه می‌شود که اندام موزون و متوسط و رفتار تیز و مزاج تند دارد.

۲- اسپ ترکمنی (مزاری): بیشتر در نواحی مزار شریف و قطغن یافت می‌شود. این اسپ نسبت به جنس قطغنی جسیم‌تر و بلندتر است.

۳- اسپ هراتی: این نوع اسپ مخصوص سواری می‌باشد که اندام موزون و رفتار خوش دارد؛ اما در مقایسه با جنس قطغنی چابک نبوده و مزاج تند ندارد. کمر، شکم، پا و گردنش درازتر است.

از اسپ در سواری، بزکشی، کش کردن گادی و نیزه‌بازی استفاده می‌شود. به اسپی که برای حمل و نقل استفاده می‌گردد، یابو گفته می‌شود.

علف یا کاه اسپ‌ها باید در آبخور بلند داده شود و جای نگهداشت آن‌ها پاک و نظیف باشد؛ همچنان باید همیشه در مورد تربیه و بهتر ساختن نسل آن‌ها با اشخاص با تجربه و وترنرها مشورت صورت‌گیرد.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت اسپ‌ها بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- درکشور ما چند جنس اسپ موجود است؟

۲- اسپ قطغنی در کدام ولایات کشور نگهداری می‌شود؟

۳- اسپ جنس هراتی برای چه استفاده می‌شود؟

کار خانه‌گی

راجع به ورزش بزکشی در کتابچه‌های‌تان چند سطر بنویسید.

شتر

پرسش

چه فکر می‌کنید، از شتر برای چه کاری استفاده می‌کنند؟

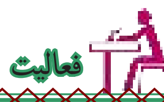

شتر از جملهٔ حیوانات اهلی است، که از زمان‌های قدیم به منظور حمل و نقل اموال تجارتی در افغانستان نگهداری می‌شود. در افغانستان دو نوع شتر (یک‌کوهانه و دوکوهانه) وجود دارد. شتر یک‌کوهانه که به آن شتر عربی نیز می‌گویند، نسبت به شتر دوکوهانه قوی‌تر است و بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. شتر دوکوهانه را شتر بلخی نیز می‌گویند و نسبت به شتر یک‌کوهانه تیزتر می‌باشد.

از این که شتر در برابر کمبود غذا و آب خیلی مقاومت دارد، به آن کِشتی صحرا لقب داده اند. زمانی که کاروان‌های تجارتی در راه معروف

ابریشم، میان چین و هند از طریق افغانستان به سمت اروپا رفت و آمد داشتند، از شتر استفاده می‌شد؛ اما امروز به نسبت ازدیاد وسایط حمل و نقل از اهمیت آن کاسته شده و تنها کوچی‌ها از آن برای انتقال اموال از یکجا به جای دیگر کار می‌گیرند و از پشم، گوشت و شیر آن استفاده می‌کنند.

به خاطر ازدیاد نسل شتر، ترویج نسل خوب آن و طرز نگهداری آن، لازم است، تا همیشه از مشوره‌های اشخاص باتجربه و دکتوران کلینیک‌های حیوانی استفاده شود.

فعالیت

در گروه‌های دونفری به اهمیت شتر باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱-در افغانستان، چند نوع شتر وجود دارد؟

۲- از شتر، چه استفاده‌ها صورت می‌گیرد؟

۳- چرا شتر را کِشتی صحرا می‌گویند؟

کار خانه‌گی

در بارهٔ اهمیت اقتصادی و غذایی شتر، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

فارم‌های مرغداری

پرسش

به نظر شما، راه بهتر نگهداری مرغ‌ها کدام است؟

مرغ از جملهٔ پرنده گان خانه‌گی است که از قدیم در کشور ما نگهداری می‌شود. مردم مرغ ها را به خاطر تخم گذاری وگوشت آن‌ها پرورش داده نگهداری می کنند.گوشت و تخم مرغ، دارای پروتین و ویتامین‌های فراوان است،که برای صحت انسان مفید می‌باشد. در افغانستان مرغ‌ها در فارم‌های مرغداری نگهداری و پرورش می‌شوند. از گوشت و تخم آن‌ها در داخل کشور استفاده شده و به خارج نیز صادر می‌شود که از این راه مفاد زیادی به دست می‌آید. مرغ‌ها دو نوع اند؛ یک نوع آن برای تخم‌گذاری، و نوع دیگر آن برای گوشت پرورش داده می‌شود. مرغ‌هایی را که در خانه نگهداری می‌شوند، به نام مرغ‌های خانه‌گی یاد می‌کنند که رنگ‌های مقبول و مختلفی دارند.

مرغ‌هایی که در فارم‌ها پرورش می‌شوند عموماً رنگ سفید دارند. پرورش و نگهداری مرغ‌ها در تقویت اقتصاد خانواده‌ها و کشور نقش خوبی دارد. از این رو باید به نگهداری مرغ‌ها توجه صورت گیرد؛ دانه و آب آن‌ها پاک باشد؛ جای بود و باش آن‌ها باید مناسب بوده، دواپاشی شود و به وقت و زمان واکسین شده، تا مریض نشوند؛ همچنان راجع به نگهداری و پرورش مرغ‌ها با وترنران و اشخاص باتجربه مشورت شود. ما باید به پرورش و نگهداری مرغ‌ها توجه داشته، برای ترویج و توسعهٔ فارم‌های مرغداری سعی وکوشش کنیم.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به فواید فارم‌های مرغداری بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- ساختن فارم‌های مرغداری، چه فایده دارد؟

۲- مرغ‌ها، چند نوع اند؟

۳- از مرغ‌ها، چگونه باید مراقبت صورت گیرد؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت اقتصادی فارم‌های مرغداری، چند سطر درکتابچه‌های خود بنویسید.

فارم‌های ماهی

پرسش

چه فکر می‌کنید، در کشور ما فارم‌های پرورش ماهی وجود دارد؟

ماهی از جملهٔ حیوان‌های خون‌سرد است که در محیط خاص آبی؛ مانند: آب سرد، گـرم، شور و شیرین زنده‌گی می‌کند. در گذشته‌ها ماهی به صورت آزاد در بحرها، دریاها، جهیل‌ها و سایر محیط‌های آبی به سر می‌بردند؛ ولی حالا نظر به اهمیتی که گوشت ماهی دارد، تحولات زیادی در پرورش آن به وجود آمده است. حالا ماهی در فارم‌ها نیز پرورش داده می‌شود. در دریاها و جهیل‌های کشور ما نیز انواع مختلف ماهی؛ از قبیل: شیرماهی، لقه‌ماهی، ماهی خالدار و غیره زنده‌گی می‌کنند.

تأسیس پروژه‌های بند برق در درونته، سروبی، کجکی، کوکچه و غیره نه تنها به منظور تولید برق؛ بلکه به مقاصد گوناگون صورت گرفته است که از آن جمله یکی پرورش ماهی نیز می‌باشد.

در این اواخر از طرف وزارت زراعت و اشخاص فنی در پرورش ماهی کوشش به عمل آمده، تا فارم‌های پرورش ماهی را در نقاط مختلف کشور؛

یعنی در ولایات شرقی، شمالی، جنوبی و غربی به ظرفیت‌های مختلف توسعه دهند که تعداد آن‌ها به بیش از ۳۵۰ فارم می‌رسد و تولیدات سالانهٔ آن به «۱۵۰۰» تُن می‌رسد. این فارم‌ها برای نیازمندی‌های پروتین حیوانی مورد نیاز مردم کافی نمی‌باشد. در سابق شکار ماهی در دریاهای کشور صورت می‌گرفت، حال بیشتر از فارم‌ها تأمین می‌شود.

گوشت ماهی از نوع گوشت سفید است که منبع پروتین، ویتامین‌ها و نمک‌های مورد نیاز بدن بوده که چربی و کلسترول آن کم می‌باشد؛ چون تربیهٔ ماهی ارزش زیاد در بهبود اقتصاد مردم دارد، از این لحاظ لازم است، تا فارم‌های پرورش ماهی در کشور ما بیشتر تقویه شود که از یک طرف برای مردم زمینهٔ کار مساعد شود و از طرف دیگر اقتصاد فارم‌داران بالا برود.

فعالیت

درگروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت گوشت ماهی و انواع ماهی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- ماهی درکدام آب‌ها زنده‌گی کرده می‌تواند؟

۲- انواع ماهی را نام بگیرید.

۳- اهمیت غذایی ماهی را بیان کنید.

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت اقتصادی ماهی، درکتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

فصل پنجم
صنعت

اهداف فصل

- اهمیت صنعت را توضیح دهند.
- اهمیت اقتصادی قالین‌بافی را بیان کنند.
- خامک‌دوزی و چرمگری را تشریح کنند.
- اهمیت و نقش فابریکه‌های تولید سمنت، صنایع خفیفه، صنایع فلزی سیاه و رنگه، حجاری و نجاری را در پیشرفت جامعه تشریح کنند.
- به توسعه و رشد صنعت علاقه‌مند شوند.

درس سی ویکم

اهمیت صنایع

پرسش

به نظر شما، صنایع چه اهمیت دارد؟

صنعت یک فعالیت تولیدی است، که توسط دست و یا ماشین صورت می‌گیرد. هدف آن ساختن اموال و اشیا از مواد خام یا اولیه (معدنی، زراعتی، حیوانی و کیمیایی) برای رفع ضرورت‌های بشر است.

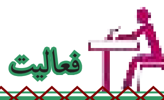
اهمیت صنایع به خصوص صنایع ماشینی در این است، که در وقت کم مقدار زیاد مواد خام را تغییر شکل داده،کیفیت و ارزش آن را بالا می‌برد.

مردم ما از قدیم به تولید صنایع دستی در دستگاه‌های کوچک مصروف

بوده اند، انواع فرش، البسه و وسایل ضروری؛ چون: قالین، نمد، گلیم و غیره را می‌ساختند.

کشور ما با داشتن معادن زیاد و متنوع، محصولات گوناگون زراعتی و مالداری می‌تواند، زمینهٔ خوبی را برای ایجاد صنایع و رشد آن مساعد سازد.

دولت نیز باید شرایط خوب را برای ایجاد و توسعهٔ صنایع ملی مساعد کند تا مردم ما صاحب کار شده و بخش زیاد اموال و اجناس ضروری، در کشور ما تولید شود.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت صنایع ماشینی بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- صنعت را تعریف کنید.

۲- اهمیت صنایع ماشینی را بیان کنید.

۳- مواد خام صنعتی، چیست؟

کار خانه‌گی

نام محصول‌های صنعتی را که در منطقهٔ شما تولید درکتابچه‌های خود بنویسید.

صنایع دستی

پرسش

چه فکر می‌کنید، صنایع دستی در اقتصاد خانواده‌ها چه اهمیت دارد؟

به صنعت‌هایی که در آن‌ها از مهارت دست انسان و ماشین‌های ساده استفاده می‌گردد صنایع دستی گفته می‌شود، که شامل صنعت نساجی، دوخت، پشمینه‌بافی، ریسنده‌گی، چرمگری، نجاری، مسگری، آهنگری، زرگری، حکاکی و غیره است. قسمت زیاد تولیدات این صنایع به صورت مستقیم برای ضروریات زنده‌گی مردم به مصرف می‌رسد.

صنایع دستی با زراعت و مالداری ارتباط نزدیک دارد؛ زیرا اکثر مواد خام صنایع دستی از نباتاتی؛ چون: پنبه و کتان و از محصولات حیوانی؛

مانند: پوست، پشم، ابریشم و امثال آن به دست می‌آیند.

در کشور ما پارچه‌های نخی، پشمی، ابریشمی؛ چون: قالین، گلیم، شطرنجی، لنگی و بوریا بافته و نمد مالیده می‌شود.

توجه دولت و تبادل تجارب زمینه را برای توسعهٔ صنایع دستی مساعد می‌سازد و تولیدات صنایع دستی اقتصاد کشور را بالا می‌برد.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت صنایع دستی بحث کنید.

۱- مواد خام صنایع دستی از چه به دست می‌آید؟

۲- صنایع دستی با زراعت و مالداری، چه ارتباط دارد؟

۳- انواع صنایع دستی را نام بگیرید.

راجع به صنایع دستی‌یی که در منطقهٔ شما رواج دارد، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

قالین‌بافی

پرسش

به نظر شما، توسعهٔ صنعت قالین‌بافی در اقتصاد کشور ما چه تأثیر دارد؟

صنعت قالین‌بافی در افغانستان سابقهٔ طولانی دارد. قالین از جملهٔ صنایع بسیار مهم کشور ما است. قالین‌های افغانی از حیث جنسیت، دوام، رنگ و دیزاین شهرت جهانی دارد. قالین‌های افغانی هر قدر استفاده شود به همان اندازه قیمت آن بالا می‌رود.

قالین‌های افغانی؛ مانند: آقچه‌یی، دولت‌آبادی، کندزی، مروی یا موری، قزل‌اياقی، بلوچی و غیره در داخل و خارج کشور خریداران زیاد دارد.

صنعت گلیم‌بافی نیز در اکثر نقاط افغانستان رواج دارد. بهترین نوع گلیم، قاقمه است که در مزار شریف، سرپل و جوزجان بافته می‌شود.

توسعهٔ قالین‌بافی، در اقتصاد خانواده‌ها و کشور ما نقش بسیار ارزنده دارد.

فعالیت

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به اهمیت اقتصادی قالین باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- انواع قالین‌های مشهور کشور ما را نام بگیرید.

۲- قالین‌های افغانی از چه حیث شهرت دارند؟

۳- قالین‌های افغانی به کجا صادر می‌شوند؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت اقتصادی قالین، درکتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

چرمگری

پرسش

به نظر شما، رشد و توسعهٔ صنعت چرمگری در اقتصاد خانواده و جامعه چه تأثیر دارد؟

صنعت چرمگری و بوت‌دوزی از جملهٔ صنایع دستی بوده که از قدیم در کشور ما رواج دارد. از چرم پاپوش، پوستین، پوستین‌چه، مشک آب، زین برای حیوانات، تنگ، لگام و افسار درست می‌کنند.

امروز در کشور ما، تولیدهای این صنعت توسعه یافته است. که از چرم انواع مختلف بوت، جمپر، بکس، دستکول و غیره می‌سازند. توسعهٔ این کار عموماً در دستگاه‌های کوچک و بزرگ صورت می‌گیرد و نیازهای مردم را تا اندازه‌یی مرفوع می‌سازد.

رشد صنایع چرمگری و بوت‌دوزی نه تنها در اقتصاد خانواده‌ها اهمیت زیاد دارد؛ بلکه در پیشرفت اقتصاد جامعه نیز از اهمیت زیاد برخوردار می‌باشد.

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به اهمیت اقتصادی قالین بحث کنید.

۱- صنعت چرمگری از جملهٔ کدام صنایع است؟

۲- از چرم چه چیزها ساخته می‌شود؟

۳- از چرم برای حیوانات چه چیزها می‌سازند؟

راجع به اهمیت اقتصادی چرمگری در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

خامک‌دوزی

پرسش

به نظر شما، صنعت خامک‌دوزی در اقتصاد خانواده و جامعه، چه اهمیت دارد؟

این صنعت، انواع مختلفی؛ چون کلاه‌دوزی، یخن‌دوزی، دستمال‌دوزی، پرده‌دوزی و غیره دارد.

خامک‌دوزی، هم با دست و هم به وسیلهٔ ماشین‌های گل‌دوزی صورت می‌گیرد، که عبارت اند از: یخن‌دوزی، چادردوزی، پاچه‌دوزی، سرمیزی‌دوزی و غیره که در داخل و خارج کشور، مشتریان زیادی دارد.

بر علاوهٔ خامک‌دوزی، چرمه‌دوزی، گراف‌دوزی نیز در کشور ما مروج است.

خامک‌دوزی (سوزن‌دوزی) یکی از صنایع بسیار قدیمی کشور ما است این صنعت نیز مانند صنایع دیگر با ارزش بوده که رشد و توسعهٔ آن، باعث تقویت اقتصاد خانواده و کشور می‌گردد.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به انواع صنعت خامک‌دوزی بحث کنید.

۱- انواع خامک‌دوزی را نام بگیرید.

۲- خامک‌دوزی در بهبود اقتصاد خانواده، چه اهمیت دارد؟

۳- صنعت خامک‌دوزی، توسط چه صورت می‌گیرد؟

در منطقهٔ شما، کدام نوع دست‌دوزی مروج است؟ در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

صنایع ماشینی

پرسش

به نظر شما، در کشور ما کدام محصولات ماشینی تولید می‌شود؟

صنایع ماشینی در وقت کم بیشترین مواد خام صنعتی را تغییر مثمر داده و آن را آماده استفادۀ مردم می‌سازد.

طوری که در درس‌های قبلی ذکر شد کشور ما یک کشور زراعتی است؛ صنایع ماشینی با آغاز تولید برق آبی و حرارتی در مرکز و ولایات کشور به فعالیت آغاز نموده است.

در سال «۱۳۶۵» به تعداد «۳۹۱» فابریکۀ خُرد و بزرگ در کشور فعالیت می‌کرد و انواع محصولات مورد نیاز هموطنان را تولید می‌نمود.

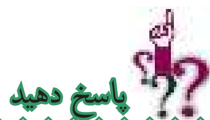
اکنون آن فابریکه‌ها دوباره بازسازی و تعدادی هم از نو به فعالیت آغاز

کرده است. حالا در مرکز و ولایات کشور«۹» پارک صنعتی ساخته شده که در آن « ۵۸۰ » شرکت تولیدی فعالیت دارد و برای هزاران هموطن ما شرایط کار مساعد گردیده است.

این صنایع شامل استخراج معادن، صنایع کیمیایی، صنایع سبک‌تولید پشمی و نخی، صنایع مواد غذایی، کشمش‌پاکی، نمک طعام، یخ، کوکاکولا، فانتا، روغن نباتی، محصولات نان، شیرینی و غیره می‌باشد.

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به انواع تولیدات ماشینی در کشور بحث کنید.

۱- خصوصیات صنایع ماشینی را توضیح دهید.

۲- در کشور ما چند پارک صنعتی فعالیت دارد؟

۳- انواع محصولات ماشینی کشور را معرفی کنید.

در مورد تولیدات صنایع داخلی، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

کارخانۀ نساجی و بافنده‌گی

پرسش

به نظر شما کدام صنعت‌ها در کشور ما بیشتر رشد کرده است؟

کارخانۀ نساجی و بافنده‌گی جایی است، که در آن پارچه‌های نخی، پشمی، سندی و ابریشمی تولید و بافته می‌شود.

در افغانستان اقسام بافنده‌گی؛ از قبیل: پارچه‌های نخی، پشمی، سُندی، ابریشمی و غیره مروج است. صنعت نساجی بخشی از صنایع خفیفه را تشکیل می‌دهد. نساجی ماشینی برای اولین بار در سال «۱۳۳۲هـ .ش.» در گلبهار ولایت کاپیسا تأسیس شد. کارخانه‌های بافنده‌گی کشور ما، عبارت اند از: کارخانۀ نساجی بگرامی، نساجی گلبهار، نساجی پلخمری، جبل‌السراج، پشمینه‌بافی کندهار، پشمینه‌بافی پلخمری و پلچرخی می‌باشد.

این کارخانهٔها در کشور ما با تولیدات بهتر و بیشتر نیازهای مردم ما را رفع می‌کرد؛ اما در جنگ‌های تحمیلی اخیر خساره‌مند شده و یا به کلی از بین رفته اند.

دولت و سکتور خصوصی سعی و تلاش دارند، که زمینه را برای ایجاد، رشد و ترقی صنعت بافنده‌گی آماده سازند، تا از یک طرف تولیدات داخلی رشد کرده و از طرف دیگر شغل و کار برای مردم ایجاد شود؛ همچنان اقتصاد کشور بالا رفته، از واردات پارچه‌های خارجی جلوگیری شود.

فعالیت

در گروهای کوچک تقسیم شوید و راجع، به صنعت بافنده‌گی باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- صنعت نساجی را تعریف کنید.

۲- در کارخانهٔ بافنده‌گی و نساجی، چه چیزها را می‌بافند؟

۳- بافنده‌گی برای مردم و کشور، چه فایده دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به بافنده‌گی، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

صنعت دواسازی

پرسش

به نظر شما، صنعت دواسازی چه اهمیت دارد؟

دوا مقداری از مواد کیمیایی است، که به اساس وزن بدن و عمر برای مدت معین توسط داکتران متخصص برای مریضان توصیه می‌شود و انواع مختلف دارد؛ مانند: تابلیت، شربت، کپسول، امپول، مرهم و غیره.

مردم کشور ما از زمان‌های قدیم، تا امروز برای تداوی مریضی‌های خویش با مشورۀ اشخاص باتجربه از بته‌های طبی و میوه‌ها به حیث دوا استفاده می‌کنند و هم به خاطر تداوی نزد طبیبان یونانی و داکتران مراجعه می‌کنند.

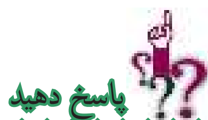
در کشور ما، نخستین کارخانه‌یی که انواع دوا را به صورت معیاری و علمی تولید می‌کند، شرکت هوخست است که به همکاری کشور آلمان در

شهر کابل تأسیس شده است و تولیدات آن دارای کیفیت‌عالی می‌باشد.

اگر توجه بیشتری در رشد و توسعهٔ صنعت دواسازی صورت بگیرد، ما در آینده صاحب کارخانه‌های بزرگ دواسازی با کیفیت عالی خواهیم بود.

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به انواع دوا بحث کنید.

۱- دوا را تعریف کنید.

۲- نخستین شرکت داخلی که دوای باکیفیت تولید نموده کدام است؟

۳- مردم به خاطر چه از بته‌های طبی و میوه‌ها استفاده می‌کنند؟

نام چند بتهٔ طبی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

کارخانه‌های سمنت‌سازی

پرسش

به نظر شما، در کشور ما چند کارخانهٔ سمنت سازی وجود دارد؟

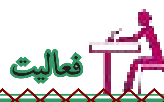
از سمنت در ساختن خانه‌ها، مسجدها، کارخانه‌ها، مکتب‌ها، پل‌ها، سرک‌ها و دیگر جاها استفاده می‌شود. این صنعت در کشور ما، رشد کرده است و دارای کیفیت خوب می‌باشد.

کارخانهٔ سمنت غوری یکی از بزرگترین کارخانه‌های کشور ما است که در شهر پلخمری ولایت بغلان قرار دارد. این کارخانه در سال« ۱۳۲۲ هـ‌ش.» به کمک تخنیکی و اقتصادی کشور چکوسلواکیای سابق تکمیل شده است و سمنت آن برای اعمار ساختمان‌ها در کشور ما استفاده می‌شود. دومین کارخانهٔ تولید سمنت کارخانهٔ جبل‌السراج در ولایت پروان واقع است. سمنت

این کارخانه نیز مانند کارخانه سمنت غوری دارای کیفیت عالی می‌باشد. کارخانهٔ سمنت جبل‌السراج درسال« ۱۳۲۷ هــ.ش.» به فعالیت آغاز کرد و تولیدات سالانهٔ این کارخانه در حدود بیش از «۳۸» هزار تُن می‌باشد.

به نسبت نیاز بیشتر مردم کارخانه‌های سمنت در هرات نیز زیر ساخت می‌باشد.

دولت درنظر دارد که برای رفع نیازمندی‌های مردم و امور ساختمانی کشور دو کارخانهٔ تولید سمنت را در ولایت‌های هرات و سمنگان اعمار کند. با اعمار این کارخانه‌ها، تولید سمنت بیشتر شده و این کار سبب رشد اقتصاد کشور ما خواهد شد.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به موارد استفاده از سمنت باهم بحث کنید.

۱- کارخانهٔ سمنت غوری در کدام ولایات کشور موقعیت دارد؟

۲- کارخانهٔ سمنت غوری توسط کدام کشور ساخته شد؟

۳- در کشور ما چند کارخانهٔ تولید سمنت وجود دارد؟

راجع به استفادهٔ سمنت، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

صنایع ثقیله و خفیفه

پرسش

به نظر شما، تولیدات صنایع ثقیله و خفیفه کدام‌ها اند؟

صنایع ثقیله یا سنگین؛ مانند: کارخانهٔ تولید آهن، ماشین‌های سنگین و صنایع کیمیایی به سرمایه‌گذاری بزرگی ضرورت دارد و مراحل مختلف تولیدی را سپری می‌کند.

در کشور ما یگانه کارخانهٔ این صنعت کـارخانهٔ جنگلک کابل بود، که با ذوب نمودن آهن مستعمل، سامان‌آلات فلزی، میز و چوکی، چپرکت، کراچی دستی، میخ، دروازه، الماری، پرزه‌های موتر، سیخ گول و غیره را تولید می‌کرد. در این او اخر باز سازی آن جریان دارد؛ همچنان چند کارخانهٔ جدید ذوب فلز مستعمل در کشور فعالیت دارند، که انواع گادرهای مورد ضرورت هموطنان را تولید می‌کنند. در کشور ما با موجودیت چندین معدن آهن و مس امکان توسعهٔ صنایع ثقیله موجود است.

صنایع خفیفه یا سبک

عبارت از صنایعی است که تولیدات آن کم‌وزن بوده و به طور مستقیم به بازار فروش، به گونهٔ آسان انتقال داده می‌شود. مثال خوب آن صنایع

نساجی، صنایع چوب و محصولات مربوط آن، صنایع کاغذ و محصولات آن، تولیدات لوازم خانه‌گی و غیره می‌باشد.

چون کشور ما یک کشور زراعتی است و بیشترین مواد خام صنایع خفیفه را محصولات زراعتی و مالداری تشکیل می‌دهد؛ به همین سبب امکانات توسعهٔ بیشتر این صنایع موجود است.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به انواع محصولات صنایع ثقیله و خفیفه بحث کنید.

۱- صنایع ثقیله را تعریف کنید.

۲- صنایع خفیفه را تعریف کنید.

۳- در کشور ما چند کارخانهٔ صنایع ثقیله وجود دارد؟

راجع به اهمیت صنایع ثقیله و خفیفه، درکتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

فلزهای سیاه و رنگه

پرسش

به نظر شما، در کشور ما از فلزهای سیاه و رنگه، چگونه استفاده می‌شود؟

فلزهای سیاه

آهن، چودن، فولاد و دیگر فلزهایی که رنگ متمایل به سیاه را داشته باشند، به نام فلزهای سیاه یاد می‌شوند. صنایع فلزهای سیاه عبارت اند از: استخراج، ذوب و تولید فولاد و مراحل صنعتی آهن که موارد استفادهٔ زیاد دارد. درکشور ما حدود «۲۷» معدن آهن موجود است که مهمترین آن‌ها، معدن آهن حاجیگک در ولایت بامیان می‌باشد. آهن این معدن، دارای جنسیت اعلی و مقدار آن فراوان است.

فلزهای رنگه

فلزهای که غیر از رنگ سیاه، رنگ‌های دیگری داشته باشند، به نام فلزات رنگه یاد می‌شوند؛ مانند: مس، المونیم، نقره، طلا، نکل، قلعی، سرب و غیره.

صنایع فلزهای رنگه

مس فلز سرخ‌رنگ است، که انسان‌ها از زمان‌های قدیم از آن استفاده می‌کنند. از مس و المونیم در ماشین‌آلات برقی و انتقال انرژی برقی کار گرفته

می‌شود. از طلا و نقره به سبب ارزش زیادی که دارند زیورها ساخته می‌شود. قلعی که فلز سفیدرنگ است در صنایع بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مسگران کشور ما با وسایل ابتدایی انواع ظرف‌های مورد ضرورت هموطنان را تولید می‌کنند و زرگران نیز از طلا و نقره انواع زیورها را می‌سازند.

در کشور ما معدن‌های آهن، مس، طلا، نقره، المونیم و دیگر فلزها موجود است. معدن‌های مس عینک در لوگر موقعیت دارد و از جملهٔ خوبترین و بزرگترین معادن مس در جهان به شمار می‌رود.

کشور ما از نظر معادن غنی است. استخراج فلزها و استفاده از آن‌ها در ایجاد شغل و پیشرفت اقتصادی کشور ما نقش مهم دارد.

فعالیت

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به اهمیت فلزهای سیاه و رنگه بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- بزرگترین معدن آهن کشور در کدام ولایت موقعیت دارد؟

۲- درکشور ما کدام معادن فلزهای رنگه موجود است؟

۳- معدن مس عینک در کجا موقعیت دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت اقتصادی فلزها، در کتابچه‌های تان چند سطر بنویسید.

نجاری و حجاری

پرسش

به نظر شما، در کدام موارد از چوب و سنگ استفاده صورت می‌گیرد؟

الف) نجاری: عبارت از شغلی است، که از چوب وسایلی؛ مانند: صندوق، دروازه، کلکین، میز، چوکی و غیره را ساختــه و تزیین می‌کند. صنعت چوب از زمانه‌های قدیم درکشور ما رواج دارد. نجاران از چوب انواع دروازه،کلکین، میز، چوکی و غیره ابزاررا با شکل‌ها و دیزان‌های مختلف می‌سازند. صندوق‌ها، چوکی، میز وکلکین‌های چوبی ساخت ولایت نورستان خیلی مرغوب و با ارزش بوده و همیشه مورد توجه سیاحان قرار گرفته است. در ولایات شرقی و جنوبی نجاران سقف خانه‌ها و مسجدها را به اشکال مختلف نقش و نگار می‌کنند. که در زیبایی خانه‌ها و مسجدها می‌افزاید

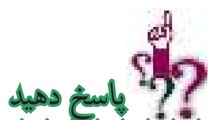
با توجه دولت در رشد و توسعۀ این صنعت، کار و اشتغال خوبی برای مردم ما ایجاد شده و اقتصاد کشور ما بالا می‌رود.

ب) حجاری: عبارت است از کندن و تراشیدن سنگ به خاطر نوشتن، نقش کردن و ساختن وسایل زینتی و ظروف.

صنعت حجاری از زمان‌های قدیم در کشور ما رایج است. سنگ‌تراشان ماهر کشور از سنگ‌های مرمر و رخام انواع ظرف‌ها سنگ‌های زینتی برای منازل و تعمیرها و انواع ظرف‌ها؛ مانند: پیاله، گیلاس، چای‌جوش، میز و غیره می‌سازند که در داخل و خارج کشور بازار خوب داشته، از اهمیت هنری و تاریخی خاصی برخوردار اند. در این اواخر کارخانه‌های حجاری در جلال‌آباد، هلمند و هرات جدیداً اعمار شده است، که در این اواخر تولیدهای آن هم در داخل کشور استفاده شده و هم به خارج از کشور صادر می‌شود.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به صنایع نجاری و حجاری بحث کنید.

۱- نجاران از چوب، کدام چیزها را می‌سازند؟

۲- کدام ولایت ما در صنعت چوب مشهور است؟

۳- سنگ‌تراشان از سنگ، کدام چیزها را می‌سازند؟

نام چیزهایی را که از چوب ساخته می‌شود درکتابچه‌های خود بنویسید.

فصل ششم
تجارت

اهداف فصل

- مفهوم تجارت را بدانند.
- اهمیت اقتصادی تجارت داخلی وخارجی را فهمیده، آن‌ها را تفکیک کرده بتوانند.
- در بارۀ صادرات و واردات کشور توضیحات داده بتوانند.
- به تجارت و اهمیت اقتصادی آن علاقه‌مندی پیدا کنند.

درس چهل وسوم

تجارت

پرسش: به نظر شما، در اقتصاد یک کشور تجارت چه نقش دارد؟

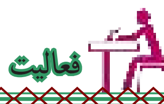
انسان‌ها برای رفع ضروریات خویش نیاز دارند اشیایی را که خود تولید کرده اند به دیگران بفروشند و در مقابل اشیای مورد ضرورت خود را از دیگران حاصل کنند که همین کار و فعالیت را تجارت می‌گویند؛ یا تجارت عبارت است از خرید و فروش اموال به مقصد فایده. تجارت به دو نوع است، تجارت داخلی و تجارت خارجی.

ترقی و پیشرفت هرکشور مربوط به ازدیاد مواد تولیدی آن می‌باشد.به هر اندازه‌یی که صادرات کشور زیاد باشد، به همان اندازه اسعار (پول‌های) خارجی وارد آن کشور می‌شود؛ پول آن اهمیت پیدا کرده، اقتصادش بالا می‌رود.

افغانستان کشوری است محاط به خشکه و به بحرها راه مستقیم ندارد ولی با آن هم با بسیاری از بازارهای تجارتی جهان ارتباط دارد.

تجارت افغانستان بر محصولات زراعتی، تولیدات حیوانی و صنایع دستی استوار است. افغانستان سالانه تعداد زیاد میوه‌های تازه و خشک؛ مانند: پسته، بادام، جلغوزه و کشمش را به پاکستان، هندوستان، اروپا و امریکا صادر می‌کند.

تولیدات حیوانی کشور ما را پوست، پوست قره‌قل و روده تشکیل می‌دهد که به بازارهای اروپا و دیگر ممالک صادر می‌شود، در نتیجهٔ آن مقدار زیاد اسعار (پول‌های) خارجی داخل کشور شده، در رشد و توسعهٔ اقتصاد کشور نقش مهم و ارزنده دارد.

فعالیت

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به فواید تجارت باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- تجارت چیست؟

۲- تجارت کشور ما بر چه چیزها استوار است؟

۳- اقلام عمدهٔ صادرات افغانستان کدام‌ها است؟

کار خانه‌گی

راجع به صادرات افغانستان، چند سطر در کتابچه‌های تان بنویسید.

تجارت داخلی

پرسش

به نظر شما، تجارت داخلی چه نقشی در اقتصاد کشور دارد؟

انتقال محصولات اضافی را از یک منطقه به منطقهٔ دیگر کشور به منظور به دست آوردن مفاد، را تجارت داخلی گویند.

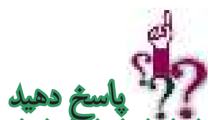
تجارت داخلی نه تنها شهرها را باهم وصل می‌کند؛ بلکه انسان‌ها را با یکدیگر پیوند داده، روابط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی میان اقوام و قبایل مختلف کشور را بیشتر می‌سازد. تاجران از دهات به شهرهای عمدهٔ کشور اموال تجارتی را انتقال می‌دهند و در مقابل اشیای مورد ضرورت آن‌ها را از شهرهای عمده به شهرها، دهات و ولسوالی‌های کشور انتقال می‌دهند که از

این فعالیت‌های تجارتی خود مفاد برده و نیازهای مردم را نیز مرفوع می‌کنند.

به طور عموم تاجران مواد خام صنعتی، میوه، تولیدات صنایع دستی و مواشی را در شهرها به فروش رسانیده و در عوض مواد مورد ضرورت مردم را به مناطق مربوط انتقال می‌دهند.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به تجارت داخلی باهم بحث کنید.

۱- نقش تجارت داخلی را میان مردمان شهرها و دهات بیان کنید.

۲- تجارت داخلی، کدام نوع مواد را به شهرها و دهات انتقال می‌دهد؟

۳- در منطقهٔ شما چه چیزها خرید و فروش می‌شود؟ نام بگیرید.

راجع به تجارت داخلی، در کتابچه‌های‌تان چند سطر بنویسید.

تجارت خارجی

پرسش

به نظر شما، تجارت خارجی چه اهمیت دارد؟

صادرات

ارسال کالا یا اموال به کشورهای دیگر برای فروش و یا مبادله را صادرات گویند. صادرات در تقویت و رشد اقتصاد کشور اهمیت زیاد دارد، با توجه به بالا بردن تولیدات صنعتی و محصولات زراعتی احتیاجات مردم ما رفع و محصولات اضافی به خارج از کشور صادر می‌شود. هر کشوری که اموال و کالاهای زیادی را به کشورهای دیگر صادر کند، به همان اندازه اقتصاد خود را تقویت می‌کند.

صادرات کشور ما عبارت اند از: پنبه، میوه‌های تازه و خشک، پشم، پوست، روده، پوست قره‌قل و نباتات طبی؛ مانند: زعفران، زیره، هنگ، شیرین بویه، محصولات صنایع دستی؛ مانند: قالین و غیره که از صادرات، اسعار خارجی به کشور ما داخل شده و سبب رشد اقتصادی می‌شود.

واردات

اقتصاد کشور ما، متکی بر محصولات زراعتی، مالداری و صنایع دستی است؛ چون تولید و صنایع به صورت خوب توسعه نیافته است تا همه نیازهای کشور را رفع کند؛ بنابراین، کالاهای مورد ضرورت خود را از کشورهای دیگر وارد می‌کنیم؛ مانند: نفت، گاز، مواد خوراکی، مواد تعمیراتی، وسایط نقلیه، ادویه، سامان‌آلات برقی و غیره.

برای این که از واردات کالاها جلوگیری و یا آن را تا حدی کم کرده باشیم

باید به محصولات و تولیدات کشور خود توجه کنیم.

در کشور ما زمین‌های قابل کِشت و زراعت وجود دارد که با استفاده از منابع آب و ماشین‌های زراعتی می‌توان آن ها را قابل کِشت و زراعت ساخت و محصولات زراعتی را بالا برد؛ همچنان با استخراج معادن و ذخیره‌های نفت و گاز می‌توانیم صنعت کشور را توسعه داده، نیازهای داخلی کشور را مرفوع و هم محصولات اضافی را به خارج صادر کنیم.

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع، به صادرات و واردات بحث کنید.

۱- اقلام عمدهٔ صادراتی افغانستان، چه چیزها است؟

۲- صادرات به چه گفته می‌شود؟

۳- واردات کشور را چطور کم کرده می‌توانیم؟

نام اشیایی را که از منطقهٔ شما به خارج صادر می‌شود، در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس چهل و ششم

بندرهای کشور ما

پرسش

گاهی از کدام بندر کشور عبور کرده اید؟

بندر نقطهٔ سرحدی بین دو کشور و محل عبور و مرور اشخاص و اموال تجارتی می‌باشد.

کشورهایی که به بحر متصل اند، بندرهای بحری دارند، کشورهایی که به بحر راه ندارند دارای بندرهای خشکه استند.

بندرهای مهم کشور ما، عبارت اند از: حیرتان، آقینه، آی‌خانم، شیرخان بندر، تور غندی، اسلام قلعه، زرنج، تورخم، غلام خان، بندر سپین بولدک و ابونصر فراهی.

بندر تورخم: بزرگترین شاهراه تجارتی بین افغانستان و کشورهای اروپایی و آسیایی به شمار می‌رود و یکی از مزدحم‌ترین نقاط رفت و آمد در امتداد

خط تحمیلی دیورند میان افغانستان و پاکستان است.

بندر سپین بولدک: این بندر در جنوب ولایت قندهار در امتداد خط تحمیلی دیورند موقعیت دارد و دومین بندر عمده میان افغانستان و پاکستان است.

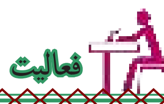
بندرحیرتان: این بندر در شمال ولایت بلخ، سرحد بین افغانستان و ازبکستان است و کشور ما را به کشورهای آسیای میانه وصل می‌کند. این بندر یکی از بندرگاه‌های مهم تجارتی افغانستان به شمار می‌رود.

بندرتورغندی: این بندر، افغانستان را با ترکمنستان وصل می‌کند و از راه‌های مهم تجارتی میان افغانستان و کشورهای آسیای میانه می‌باشد.

بندر اسلام قلعه: این بندر، نقطهٔ سرحدی بین افغانستان و ایران است که در غرب ولایت هرات موقعیت دارد.

وجود بندرگاه‌ها برای یک کشور بسیار مهم و حیاتی است؛ زیرا از طریق آن‌ها عبور و مرور مردم، صادرات و واردات اموال تجارتی بین کشورها صورت می‌گیرد.

عواید حاصله از بندرگاه‌ها بخش مهم، عواید ملی کشور ما را تشکیل می‌دهد.

فعالیت

در گروه‌هاس کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت بندرهای افغانستان بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- بندرهای افغانستان را نام بگیرید.
۲- در مورد بندر تورغندی معلومات دهید.
۳- بندر تورخم، کشور ما را با کدام کشور وصل می‌کند؟

کار خانه‌گی

راجع به ارزش اقتصادی بندرها در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

اهداف فصل
- فواید محیط زیست را بفهمند.
- اقلیم مناطق مختلف را بدانند.
- انواع اقلیم‌های کشور را تشریح کرده بتوانند.
- در بارۀ اهمیت و چگونه‌گی تولید برق تشریحات داده بتوانند.
- به ارزش و اهمیت ذخایر و معادن کشور پی برده، با آن‌ها علاقه‌مند شود.

درس چهل و هفتم

محیط زیست

پرسش: چرا انسان‌ها برای پاک نگهداشتن محیط زیست خود تلاش می‌کنند؟

حفاظت از محیط زیست به معنای پاک و سرسبز نگهداشتن محل زنده‌گی است. نگهداری محیط زیست برای تندرستی و زنده‌گی بهتر ضروری می‌باشد.

مواد فاضله، دود، گرد و خاک و زباله‌های مختلف سبب ناپاکی و آلوده‌گی محیط زیست و سرایت امراض گوناگون می‌شوند، که باید در جاهای تعیین شده انداخته شوند.

خانه، مسجد، مکتب، راه، زمین، باغ، تفریح‌گاه‌ها، جوی، دریا، چاه، کاریز، چشمه و غیره که محیط زیست را تشکیل می‌دهند پاک نگهداشته شده، از قطع درختان و جنگل‌ها خودداری شود.

بزرگان خانواده و معلمان، اطفال را به حفاظت و پاک نگهداشتن محیط زیست توصیه و رهنمایی کنند. نظافت جزء ایمان است؛ سپس مسلمان باید پاکیزه زنده‌گی کند.

افغانستان خانۀ همۀ ما است، پاک نگهداشتن و سرسبزی آن وظیفۀ هرافغان وطن‌دوست است.

فعالیت

در گروه‌های دو نفری تقسیم شوید و راجع به پاکی ونظافت محیط زیست بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- محیط زیست چیست؟

۲- محیط ناپاک، چه ضررها دارد؟

۳- کدام چیزها محیط زیست را کثیف می‌کنند؟

کار خانه‌گی

راجع به حفاظت محیط زیست درکتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

اقلیم

پرسش

آب و هوای محل زنده‌گی تان چگونه است؟

اقلیم عبارت از مطالعهٔ اوسط تغییرات هوا؛ از قبیل: درجهٔ حرارت، بارنده‌گی، رطوبت و غیره در یک دورهٔ طولانی بیش از سی سال در یک منطقه می‌باشد.

اقلیم مناطق مختلف نظر به دور بودن از خط استوا و بحرها و ارتفاع از سطح بحر، مختلف است که عبارت اند از:

اقلیم معتدله: این اقلیم در طول سال دارای بارنده‌گی است و هوای آن نه بسیار گرم و نه بسیار سرد است .

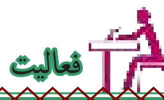
اقلیم قطبی: در طول سال سرد، خشک و یخبندان می‌باشد. اقلیم

کوهستانی: نظر به ارتفاع، سرد و برفی می‌باشد.

اقلیم صحرایی: در طول سال گرم و خشک بوده و تقریباً بدون باران می‌باشد. اقلیم نیمه‌صحرایی: تابستان آن گرم و خشک و زمستان آن سرد و برفی می‌باشد.

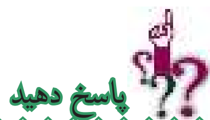
اقلیم مدیترانه‌یی: تابستان آن گرم و خشک و زمستان آن معتدل و بارانی است.

مناطق اقلیمی فوق برای رشد و نموی نباتات و حیوانات خاص مساعد است؛ بنابرآن برای کِشت بهتر نباتات، شناخت خصوصیات اقلیمی هر منطقه ضروری می‌باشد.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به خصوصیات انواع اقلیم باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- اقلیم را تعریف کنید.

۲- انواع اقلیم را نام بگیرید.

۳- آب و هوای اقلیم صحرایی، چگونه است؟

کار خانه‌گی

راجع به اقلیم محل‌تان، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

اقلیم افغانستان

پرسش

به نظر شما، منطقهٔ شما دارای کدام نوع اقلیم است؟

کشور کوهستانی ما که در منطقهٔ معتدلهٔ کرهٔ شمالی و دورتر از خط استوا و بحر هند واقع است، دارای انواع اقلیم‌های زیر می‌باشد:

اقلیم صحرایی

این اقلیم در مناطق جنوب‌غربی کشور ما؛ مانند: فراه، لشکرگاه و نیمروز وجود دارد که باران در آن منطقه کم می‌بارد و روزهای آن گرم و شب‌های آن سرد می‌باشد.

اقلیم نیمه‌صحرایی

ولایت‌های شمال کشور ما در تابستان دارای اقلیم گرم و خشک و در زمستان دارای اقلیم نسبتاً سرد و پربرف است.

اقلیم کوهستانی

مناطق کوهستانی کشور ما، نظر به ارتفاع، دارای هوای سرد می‌باشند و

در نقاط مرتفع آن برف و یخچال‌های دایمی نیز وجود دارد.

اقلیم مدیترانه‌یی

ولایت‌های ننگرهار، لغمان و کنر دارای اقلیم مدیترانه‌یی استند. درتابستان آب و هوای این ولایت‌ها گرم و خشک و در زمستان معتدل و بارانی می‌باشد. در این منطقه درختان نارنج، مالته، لیمو حاصل خوب می‌دهند.

زمین کشور ما با داشتن اقلیم متنوع برای کِشت انواع غله‌ها، پرورش تاکستان‌ها و باغ‌ها مساعد است، که با درنظر گرفتن خصوصیات اقلیمی هر منطقه می‌توان نباتات خاص همان اقلیم را کِشت و ترویج نمود.

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به خصوصیات انواع اقلیم بحث کنید.

۱- ولایات کنر، لغمان و ننگرهار دارای کدام نوع اقلیم اند؟

۲- کدام مناطق کشور ما دارای اقلیم صحرایی است؟

۳- خصوصیات اقلیم نیمه صحرایی را بیان کنید.

راجع به اقلیم افغانستان در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.

تولید برق

پرسش

چه فکر می‌کنید، برق چگونه تولید می‌شود؟

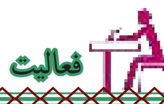

برق عبارت از انرژی‌یی است که برای ایجاد گرمی، روشنایی و به کار انداختن ماشین‌ها و غیره وسایل استفاده می‌شود.

وطن ما افغانستان، کشوری است کوهستانی، که دریاهای زیادی از کوه‌های آن سرچشمه می‌گیرد. آبی که از مناطق کوهستانی به نواحی هموار سرازیر می‌شود، دارای قوه‌یی است که مردم از زمان‌های قدیم تا امروز از آن استفاده‌های گوناگون کرده اند؛ به طور مثال: مردم علاوه بر استفادهٔ آب در زراعت از قوهٔ آن در فعال ساختن آسیاب پایکوب استفاده می‌کنند و با نصب توربین‌ها، برق را تولید و از آن برای روشنایی و به کار انداختن ماشین‌آلات و غیره استفاده می‌کنند؛ تا اکنون در کشور ما بندهای برق

زیادی بالای دریاها ساخته شده است که مهمترین آن‌ها بند برق ماهیپر، نغلو، سروبی، درونته، کجکی، جبل‌السراج، پلخمری و سلما می‌باشد، برق این بندها توسط لین‌های هوایی و کیبل‌ها به شهرها و فابریکه‌ها انتقال داده شده است.

در کشور ما، علاوه بر این که از برق آبی استفاده می‌کنند، از انرژی باد و آفتاب نیز برای تولید برق استفاده می‌شود. برق حرارتی توسط انرژی زغال‌سنگ، نفت و گاز طبیعی تولید می‌شود. امروز در جهان از انرژی هسته‌یی نیز برق تولید می‌شود.

فعالیت

در گروه‌های کوچگ تقسیم شوید و راجع به تولید برق بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- مردم در زمان‌های قدیم از قوهٔ آب، چگونه استفاده می‌کردند؟

۲- از آب چه استفاده کرده می‌توانیم؟

۳- برق از آب دریا، چگونه به دست می‌آید؟

کار خانه گی

نام بندهای برق کشور ما را در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس پنجاه ویکم

معادن و ذخایر طبیعی افغانستان

پرسش

به نظر شما، معادن مهم افغانستان کدام‌ها اند؟

معدن محلی را گویند، که انواع فلزها و سنگ‌های باارزش در آن وجود داشته باشد.

افغانستان از نظر معادن و ذخایر زیرزمینی غنی است. در کشور ما معادن و ذخایری چون: طـلا، نقره، لاجورد، زمرد، جست، مس، زغال سنگ، گاز طبیعی، نفت، نمک، سلفر، گوگرد، گچ و امثال آن وجود دارد.

ذخایر نفت وگاز طبیعی در ولایت‌های تخار، کندز، جوزجان، فاریاب، بادغیس، هرات، پکتیکا و نیز در دیگر ولایت‌ها تثبیت گردیده است؛ همچنان معدن مس در منطقهٔ عینک ولایت لوگر و معدن آهن حاجی‌گک در ولایت بامیان موقیعت دارد.

بامیان موقعیت دارد.

متأسفانه از اکثر این منابع زیرزمینی، تا هنوز استفادهٔ درست و فنی صورت نگرفته است؛ زغال سنگ که از آن در تولید حرارت و گرما کار گرفته می‌شود از معادن کرکر و آش‌پشتهٔ ولایت بغلان و از درهٔ صوف ولایت سمنگان، نمک از معادن تخار و نمک‌سار ولایت هرات به دست می‌آید؛ همچنان سنگ‌های تزیینی؛ مانند: مرمر و رخام در جاغوری ولایت غزنی، جلال‌آباد، هلمند، کندهار، غوربند،کابل، میدان‌وردک و غیره مناطق به کثرت یافت می‌شود.

استخراج درست و فنی معادن و ذخایر علاوه بر این‌که زمینهٔ کار را برای مردم مساعد می‌سازد، در بالا بردن اقتصاد کشور ما نیز نقش ارزنده‌یی دارد.

فعالیت

در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به اهمیت معادن و ذخایر طبیعی با هم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- درکدام ولایت‌های کشور ما ذخایر نفت و گاز وجود دارد؟

۲- سنگ‌های زینتی را نام بگیرید.

۳- از زغال سنگ برای چه استفاده می‌شود؟

کار خانه‌گی

در بارهٔ معادن مس عینک، در کتابچه‌های خود چند سطر بنویسید.